

TÄNÄPÄEV

NR 3 MÄRTS 1936

KAS SAAB TEIE LAPSELE

ka edaspidi osaks sama hoolitsemine, sama hääolu ja muretus nagu praegu? Kas täituvad Teie kavatsused tema kooli, kutse ja kasvatuses ka siis kui Teie laps ootamatult jääks vaeslapseks?

Kindlasti täituvad, kui Teie varakult sõlmitte oma lapsele küllaldase õppe- ja kasvatusraha kindlustuse meie kodumaa suurimas ühistegelikus kindlustusseltsis

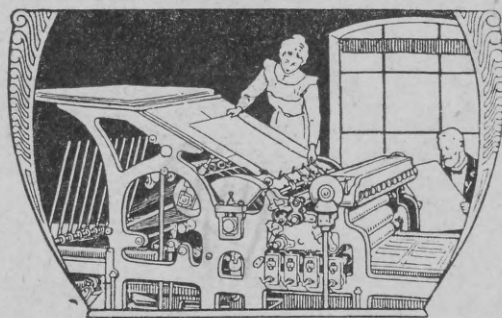
„EESTI“

asut.1907. a.

Valitsus :
Tartus, S. Turg 8

ATEENI SÖÖGISAAL

ON PARIMAIID
LÖUNASTAMISKOHTI
TARTUS

TRÜKIKODA

TSINKOGRAAFIA

KÖITEKODA

J. MÄLLO - TARTUS

RÜÜTLI NR. 4
TELEFON 5-05

TÄNAPÄEV

NR. 3

M Ä R T S 1936

II AASTAKÄIK

A. Annist: Kahepalgeline Tuglas
A. Hanko: Saksamaa hirmutab
E. R.: Eile ja täna
K. Ast: Vastus Fr. Tuglasele
J. Selg: Iiling
J. Vahtra: Kui Tuglas suvitas Kasaritsas
Nemo: „Paavsti“ juubel
K. Voore: Talvine mai
K. Melso: Mõttekilde

O. Luts: Sügis
A. Renning: „Äraelamine“ või areng
Kino, kirjandus, teater jne.
Joonistusi Mugastolt ja Peernalt
Karikatuure Tiituselt
Kaas Fr. Tuglase portree
(N. Triigi sõejoonistus)

Kasaritsas,
Verijärve kallas

Foto Urtson

K A H E P A L G E L I N E

V I I E K Ü M N E N D A K S S Ü N N I P Ä E

I

Selle üle ei oska õigupoolest enam imestadagi: kas nooreestlased kõik mõtlevad jääda nooreks vähemalt poolsada aastat? Kui esimene neist, keda tundsin, Joh. Aavik, astus üle selle kalendri-vanaduse läve, oli nagu veider mõelda: mees ise ei annud kuidagi välja oma aastate „mõõtu“. Kuid siis oli varsti Suits samal künnisel — samuti üllatavalt „tulemusteta“. Mis ime, kui nüüd on kalender roninud ligi ka Tuglasele, ilma et välimusest seda tahaks uskuda. Küllap vist see vaim ei lase vananeda, vähemalt mitte esimese poolesaja aasta jooksul, olgu siis teisega kuidas on. Nii et tavalisteks sünnipäeva-kohasteks kiidukõnedeks (=kaastundeavaldusteks) pole siin põhjust. Mees on veel ise täies noorusjõus püsti ja langetab pea ainult vana m e i s t r i loorberite vastuvõtmiseks.

Aga väide nooruse püsimisest pole iseendast veel mingi kompliment. Ainult-noor olla oskab iga tulipea. Kas see kestab lühemat või pikemat aega, pole nii väga oluline. Palju raskem kunst on osata olla õieti noor ja ka vana, õieti olla vana. Suurem jagu päris ehtsaid romantikuid pole seda jaksanudki ära õppida. Nad on pigemini Adonistena surnud juba päris noorelt (Shelley, Keats, Lermontov, Wackenroder, Rimbaud ja nii paljud teised), või vähemalt hullund (Hölderlin, Lenau, Nietzsche jne., jne.), ise otsind endale surma enne algavat läbipõlemist (Byron), või Dorian Gray'na (ja tema autorina) püüdnud oma reaalelu kokkuvõtet peita ainult mingi illusoorse fantaasiaportree või teesklusmaski taha. Ainult kõige suuremad (sest kõrge-kvaliteediga klassist) on osand õieti olla mitte ainult noorena noored vaid ka vanana vanad (Goethe, Hugo, miks mitte ka Puškin j. t.).

Need on mõistnud, ja mitte ainult mõistnud, vaid ka jaksand tunda ja endi teostustega näidata, et elu ülimalt väärtuseks pole siiski mitte ainult tundmuslik intensiteet, ekstaatiline hetkeleek ü k s k ö i k mis abinõudega. Vaid intensiivne ja k e s t e v loovelu nende ü h i s k o n d l i k k u d e väärtuste jaoks, mis püsivad põlvest põlve.

Tuglas pole mitte ainult olnud noor, vaid varakult õppinud olema ka vana. Tuglases on varakult eland kõrvuti niihästi romantik kui ka realist, esteetiline aristokraat — ja praktiline talupoeg või „väikekoodanlane“, kaugusigatsustega rahutu boheem ja — kohusetruu heakodanlik töömees. Viimane on talle varakult näidanud esimese ainuvalitsuse nõrku külgi. Ja seepärast pole tal tarvis nüüd Dorian Gray'na läbi pussitada oma reaalelu tõsiportreed. Vaid ta võib oma fantaasiaelustki

korjatud jõud julgesti vastu viia ka algavale vanadusele.

Ka see tasakaalu tunnustus pole veel mingi kiitus. Sedagi sünteesi kui niisugust esindab ju iga teine inimene, sest see on normaalne. Ainus, mis väärib erilist tunnustust on küllaldase kvaliteediga p r o d u k t i i v s u s kas ühel neist või neil mõlemail rindeil, nii romantilises kui ka klassilis-realistlikus suunas ja — eas. Selle esiletõstmine ja meeletuletus on, milleks maksab avalikult „pühitseda“ Tuglase demi-sekulaarsust.

II

„Siis tuli Tuglas. Sõjakevad õues...“ Tõepoolest, vist ei kellegi teise nooreestlase ümber ole olnud nii palju ja nii kaua s õ j a õ h k k o n d a kui siin — välja arvatud ehk Aavik. G. Suits on olnud mitmeski suhtes radikaalsem, kuid kas seetõttu, et ta pärast esimest tormamist on muutunud ise ettevaatlikumaks, või on ta enam kaitstud poeetae laureatuse rahvusoreoolist — teda on vastu rünnatud igatahes palju vähem. Tuglase ümber keend lahingud aga nähtavasti on tingitud eriti ka sellest, et ta meil kõige silmapaistvamalt, nii teoorias kui ka praktikas on kaitsnud täitsa „kasutu“, s. o. puht-elamusromantilise ilo-lille sinist õit. Ja see oli ja on praktilise talupojamaa miljöös muidugi küllalt irriteeriv nähtus. Eriti kui seda esindatakse nii innuka, sõnaka, isegi paradoksaalse hooga.

Kuid eksib, kes s e d a romantilist Tuglast peab aansaks Tuglaseks. Äsja, avalikus kirjas oma 50-aastasele ea- ja vaimukaaslasemale Astile kõneleb ta ise kirjandusest kui „peidupaigast“ kus „tõsieluliste pettumuste järele oled end kujutletud inimeste ja saatuste seltsis välja nukrustanud“. Sama iseloomustus maksab suurel määral ka Tuglase enda loomingu kohta. Sedagi tuleb kõigepealt võtta kui dialektilise arenguprotsessi tulemust, kui subjektiivset reaktsiooni vastu reaalelu ja ajajärgu konventsionaalseid hinnanguid. Eriti on ta ilukirjanduslik toodang, ta „unemaine“ iluotsing ja paljumanatud „estetism“ ainult ühe isiku (ja — ühe survealuse ajajärgu) i g a t s u s t e ja a h a s t u s t e projektsioon, muidugi mitte tahteski olla oma aja väliselu objektiivne kujutus. Selle põhi-laad pole mitte eepiline vaid lüro-eepiline ja filosoofilis-lüüriline, mitte kujutuslik vaid väljenduslik, ja ainult sellisena tuleb teda hinnata. Selle ideaal on müüt, s. o. usundlik-tundmuslik võrdpilt ja sümbollugu meelt painavast mõttest, mitte eepos välisest tõsielust selle mitmekesisuses. Kõik sõnastusstiili dekoratiivne ornamentika, kõik see lakkav pildi- ja värvirikkus saab oma õigustuse

TUGLAS

VAKS 2. III 36.

(või õigustamatus) ainult sellest, kui võrra ta on ühtlustatud selle tundmusliku põhiidee süvendamiseks. Ja kas pole imelik — kui möödub nende tööde lugemisest mõni aasta, on mälestusest hajund peaaegu kõigi nende vähetähtis faabula — jäävad ainult üksikud kesked meeleolurasked sümbolkujud mingi muinasjutulis-kireva tagapõhjaga. Seal nad on: „Toome helvete“ all istuv kevadine armastajapaar, seal Felix Ormussoni ennastironiseeriv hamletlik „puuhobune“, seal „Maailma lõpu“ ja „Androgüüni päeva“ kogu inimliku seksu- ja sensuaalelu kuum veetlevus ja lõplik ahastus, seal „Popi ja Huhuu“ ning „Poedi ja idioodi“ vaevluskramp jumalatuks lahtimõtestatud maailmas, seal „Inimese vari“ ja teised sõjaaegsed ahastusfantoomid, seal üksainus särav sümbolose, igavesti äraveerev nooruse ja elu intensiivsuse „Kuldne rõngas“, võib-olla tugevamajelisim, mis Tuglasest meele jääb, kuigi selle loo ebamäärane sündmustik ise oleks kõik ununend. Need on ballaadid, kus kujund on ainult abinõuks teatava kosmilise hardusvärina sisenduseks — kes hakkaks analüüsima nende detailide usutavust? See on õigupoolest religioosne luule, täis ürgusundlikku tremendumi, õuduse, austuse ja ahastusvärina väljendus elu juhtivate ning elu sees olevate deemonlike jõudude ees, kuigi need jõud tunduvad enam kuratlikud kui jumalikud ja kuigi autor peab end ateistiks.

Kuid see „ateist“ ongi juba see teine Tuglas, realistlik ja päevapoolne, skeptiline, eneseiroonia põrgukiviga oma igatsussüdan välja põletada püüdev, seda kui „estetismi“ mürgiks nimetav, seda „puuhobusele“ ja „idioodile“ omistav. Nõndaks see päevapoolne arutark „poet“ ongi viimaks välja naernud oma ööpoolse „idioodi“ — kuid sellega ka ise lakand olemast poet. Sest nagu sealsamas näidatakse: kuradikumarduski on sageli olnud väga loov, igatahes kaugelt enam kui ainult „ateism“.

III

Tuglase kirjanduslooline peaväärtus seisabki minu arvates selles, et ta sellele puht tundmuspärasele „idioodile“, alateadlikule loovale tundlusdeemonile vabaduse andes on vabastand ka kogu eesti kirjanduse vanade moralistlike, idealistlike või sotsialistlike tendentside ja konventsioonide liig-kitsast korsetist. Sest puht elamuslike ja artistilis-esteetiliste väärtuste esiletõstus on ta olnud kõige järjekindlam ja mõjurikam ka oma nii rohkes kriitilises tegevuses. Milline määratu positiivne tähendus sel on

olnud, seda tajub igauks, kes mõtleb näit. meie arvustust sajandi algul ja praegu.

Et selles romantilises tundeabastuse ja ümberhinnangu hoos mindi teise äärmusse, et peagu üldse unustati kirjanduse teadmislikud ja ideoloogilised väärtused, et tublisti ülekohut tehti mitte ainult eelkäivale realismile vaid ka ärkamisaja suurteoste, kes tahaks seda salata, kui juba ammu seda on möönnud Tuglas isegi? Dialektiline siksak on tehtud, 1930-ndad aastad liginevad uuesti eel-nooreestilistele ideaalidele. Kuid et nende teadmislik-ideoloogiliste mõõdupuude kõrval praegu ka elamuslik-artistilised on kujunenud endastmõistetavaiks palju kindlamal kujul — kes võiks eitada, et see on suurel määral ka Noor-Eesti ja eriti just Tuglase kriitilise elutöö teene.

*

Sootu erilise peatüki moodustab Tuglase viimase kümne aasta puht-kirjanduslooline uurimus. Endised subjektiivsed võitlus- ja sõitlustoonid on selles taltund, vastavalt endastmõistetavalt vähenend ka sõnastusstiili elavus ja massihaaravus. Kuid see on paratamatu ohver selle suure tulemuse eest, mida võib nimetada ainsa suure sõnaga: meie kirjandus- ja kultuuriloo esimesed teaduslikud monograafiad: „Juhan Liiv“, „Eesti Kirjameeste Selts“. Ja lähemal aastail ootame „Eduard Vildet“.

Mida aasta edasi, mida kaugemale veereb romantiline rõngas, seda aktiivsemaks on muutund päevapoolne, realistlik, jah, „elulähedanegi“ „teine“ Tuglas. Pidukõnedeks, argipäeva askeldusteks, igasugu organiseerimistöoks, isegi asutiste puhtäriliseks tegevuseks on seda jätkund ikka enam. Üks kirjandusajakirjakatse teise järgi kuni „Loomingu“ jaluleseadmiseni, Eesti Kultuurkapitali „väljapressimine“, Eesti Kirjanikkude Liidu, Eesti Kirjanduse Seltsi juhtimine paljude aastate jooksul jm. — kas selle praktilisegi Tukla looming pole küllalt suur? Kuigi ta esialgu veel pole avand äri Marokos, nagu kord ta poolvend Ast — kel meie teistest kirjanikest oleks jätkund siin niipalju hoolt, olukorra kasutamise oskust ja kohusetunnet? Võib ju ehk mõndagi arvustada ka siin, kuid antud oludes: kas oleks leitud üldse siia paremini-tegijaid? Ja see nõuab suurt tunnustust.

*

Noorema kirjandusepõlve poolt on mõnigi kord rünnatud Tuglase „lillelist“, „eluvõorast“ stiilikultust. Kuid esimene neist on tihedalt seotud kogu selle luule lüürilis-väljendusliku laadiga, teine aga on küllalt teenuslik reaktioon vastu varemast stiililohakust. Võime tänada õnne, et juba ka stiilis nii tugevalt kaasa on mõjund see „teine“, intellektuaalne Tuglas, kes „esimese“ romantilist tundlust ei lasknud laiali valguda ebamäärasesse sõnaanarhiasse (nagu see romantikuil sagedane ja nagu seda tundub ka veel ebahühtlases „Jumala

saares"). Tõsisemalt võiks arvustada selle loomingu sügavalt pessimistlikku tundesisu ja impressionistlik-passivistlikku ideoloogilist alust, mil arvatavasti ei puudu ka oma negatiivne mõju, näit. järelikasvavale põlvele (olen seda ligemalt püüdnud analüüsida „Dynamis I“-ses). Kuid see pessimism tohiks meile olla vähemalt arusaadav, kui arvestada autori elu- ja arengumiljöo masendavat poliitilist, majanduslikku, sotsiaalset ja rahvuslikku madalrõhku.

Igatahes on sellegi tundeline ehtsus väärtuslikum mingist võltspositiivsusest. Ja kindlasti tuleb sellest luule pessimismist lahus hoida Tuglase mitmesuguseis artiklreis avalduv vägagi elulähedane ja positiivselt aktiivne huvi mitmesuguste rahvuslike kultuuriküsimuste vastu (näit. kogus „Aja kaja“). Jah, kas varsti ei tundu mõnes ta sõnavõtus isegi natuke koolmeisterlikult „positiivset“ ja õpetlikku tooni?

Nagu Noor-Eestit üldse, nii iseloomustab ka Tuglast mingi eesti „humanismi“ ja „renessanssi“ vaim (mitte asjata ei tundud sel ajal suurt huvi just ka Itaalia renessansi vastu). See oli ju meie esimese konventsioonivabaintelligentsi sündimise ja suure õppimise aeg. Nagu omal ajal Itaalias nii siingi oli esikohal väljaspoolsete valmis-kultuurivarade ülevõtmine, isegi nendega paradeerimine, otse „tõusiklikult“ elav kasvamis- ja laiutamisiha võimalikult paljudele vaimsele kultuurialadele, kõigisse elamusvormidesse. Mis imet, et see ekspansioon nii siin kui seal viis vahel teatavasse „barokki“, „õpitud“ vormide ülekujumisse ja ehk ka isiku enda lahtijuurdumisse ta loomulikust elumiljööst. Järgmine, n. ö. pärastsõjane põlv on küll leidnud ka oma loomingu viimasega palju kindlama kontakti, kuid kaotand ühtlasi palju Noor-Eesti aja „humanistlikust“ kultuuritahtest ja õppimishimust. Kui vaadelda tagasi Tuglase ja teiste nooreestlaste lugenust, keeltetundmist ja raamatuarvastust, siis on see tõsine etteheide nii mitmele meie noorema põlve paljukirjutajale... Uus, „sünteesiline realism“ Tuglase-aja romantismi ja äsjase „eluläheduse“ loomisviisi vahel ei taha ikka veel jalgu alla võtta. Osalt vist ka selle puuduse pärast. Igatahes Tuglases ja tema toodangus on veel kaua küllalt aktuaalvajalist ja eeskujuandvat ka järgnevaile põlvedele.

50 aastat -- see on palju, see võib tunduda masendavalt palju mehele, kes teab kuldse rõnga tähendust. Kuid 20 aastat normaaleluaega on veel ees -- ja see on ka palju. Väga palju, eriti teadlasele, kel juba seljataga on õppimise ja harjumise aastad. On vanadusi, mis võivad olla intensiivsemadki kui noorus.

Selleks kaastöölise tõeliselt tuntud tervitus!

Aug. Annist

Tallinna-sõidul, 27. II 36

SAKSAMAA HIRMUTAB

Kas Saksamaa hirmutab tahtlikult või tahtmatult teisi riike Euroopas, ei ole iseendast eriti tähtis. Kindel on aga, et kogu Euroopas tuntakse Saksamaa poliitika arengu pärast suuremal või vähemal määral muret.

Garmisch-Partenkircheni talve-olümpiaadi puhul kirjutas Birchall — üks tuntumaid ajakirjanikke Ameerikas, „New York Times'is“: „Saksamaa on kõige rahuarmastavam, mittemilitaarsem, võõrastevastuvõtlikum ja sallivam maa Euroopas, ja kõik Saksamaal asuvad välismaa ajalehtede kaastöölised, kes kirjutavad sealt midagi muud, on valel ajal.“

Hästi ja selgesti öeldud! Tähendab, Ameerika ajakirjaniku arust ei ole mitte ainult sellised riigid, nagu Prantsusmaa ja Inglismaa, vähem rahuarmastavamad ja enam militaarsed Saksamaast, vaid seda on ka Skandinaavia ja teised väikeriigid. Näide „New York Times'iga“ on vaid huvitavaks tunnistuseks, kuidas osatakse tõsiasju näha ja kui ettevaatlik tuleb olla just suurmaailma lehtede teadetega.

Sellelt seisukohalt ei tarvitseta ka võtta kahtlemata tõena lehtede teateid Saksamaa kavatsusist, jaotada ühes Jaapaniga kogu Venemaa, kuna see ei olevat üldse ühtlane terviklik rahvusriik, vaid paljudest rahvustest koosnev, vallutamise teel loodud riikide kogu.

Võib-olla ei vasta ka täielikult tõele tuntud ajakirjaniku, madam Geneviève Tabouis — harilikult väga hästi informeeritud — hiljutine artikkel „L'Europe'is“, mis äratas välismaal suurt tähelepanu. Tabouis kõneleb nimelt allikate põhjal, mida ta muidugi ei nimeta, kuid peab kindlaiks, et Saksamaa valmistuvat kallale tungima Hollandile ja ühtlasi ka Tšehhoslovakkiale.

Prantsuse idapoolne kaitsevöö, mis on äärmiselt tugev, ulatub ka Belgiasse ja seepärast on sealt läbitungimine väga raske. Hollandi piir on aga kaunis kaitsetu ja sealt olevat üsna kerge pääseda kuni Calais'ni. Viimane olevat sakslaste siht, et takistada inglaste appitulemist prantslastele. Oma piiri Prantsusmaa vastu võivad sakslased heade kindlustuste abil kaitsta ainult 400.000 mehega. Suurem osa saksa sõjajõudusid võiks siis tungida Tšehhoslovakkiasse ja sealt läbi Rumeenia Ukrainasse, mis olevat sakslaste pärisiht.

Võidaks ju ütelda, et see kõik on vaid aluseta jutt ja sakslastel seisab iga mõte sõjast ning naabritele kallaletungimisest väga kaugel.

Kuid mõned asjaolud tunnistavad siiski väga selgesti, et Saksa naabritel ei ole küllalt usku säärasesse Saksa rahuarmastusse, millest kõneleb „New York Times“.

Nii on Inglismaa otsustanud hakata tugevasti relvastuma, pannes iseäranis suurt rõhku õhurelva täiendamisele ja ka maaväe meeskonna arvu tõstmisele niisama kõrgele, nagu see on Saksamaal. Ühtlasi hakatakse korraldama tööstust sel viisil, et ta võiks sõja puhkemisel asuda kohe riigikaitse ülesannete täitmisele.

Veel enam tähelepanu väärib asjaolu, et Holland, kellelt küll vaevalt keegi võiks oodata mingit kallaletungi või vallutuspoliitikat, on otsustanud asuda kiiresti oma piiride kindlustamisele ja riigikaitse kõvendamisele. Peaminister dr. Collij'i tugeval soovitusel määras parlament hiljuti riigikaitse kõvendamiseks 54 miljonit kuldnat, mille varal täiendatakse nelja aasta kestes õhukaitse suurtükiväge ja pommilennukite väeosasid, kõvendatakse piiri- ja rannakindlustusi ning arendatakse sõjaväe mehhaniseerimist.

Tõhus endakaitse ei saa kunagi olla ainult passiivne, vaid ta peab olema ühtlasi ka aktiivne. Prantsuse elulised huvid ei saa jääda püsima ainult oma riigi piiridesse, vaid nad ulatuvad ka sealt väljapoole. Prantslased leiavad, et Saksamaa ei tungi nendele mitte üksi siis kallale, kui saksa väed ründavad prantsuse piirikindlustusi, vaid ka siis, kui nad lähevad üle Austria raja. Prantslaste huvidele käib täiesti vastu Austria ühendamine Saksamaaga, millisel mõttel näib aga Saksamaal olevat kaunis rohkesti pooldajaid.

Siin ongi küsimuse peapunkt, kui kõneldakse sõjast ja rahust Euroopas. Ühed riigid, suurriikidest eeskätt Inglismaa ja Prantsusmaa, nõuavad kindlasti nüüdsete riigipiiride, maksva olukorra, alalhoidmist. Nendele on ka täiesti võõrad kallaletungi mõttedki teistele rahvastele. Teised riigid jälle leiavad, et nendel puudub „koht päikese all“ ja nad nõuavad endale seda kohta.

Tegelik elu on küllalt selgesti õpetanud, et sõnades ei saa anda suurt väärtust. Nii oli saksa ajakirjandus äärmiselt kuri ja kõneles vihasele häbematusel laimust, kui prantslased omal ajal süüdistasid sakslasi salajases relvastumises ja muuseas ka sõjalennukite ehitamises. Kui aga sakslased Versailles' lepingu järsku ühekülgselt murdsid, ilmus nendel korraga, nagu imeteo läbi, kaunis suur õhulaevastik nähtavale. Teod olid siin iga tahes sootu teised kui sõnad. Seepärast ei saa imestada, kui nüüdki ei usuta sõnu suurest rahuarmastusest, kuna tegudest võidakse järeldada hoopis midagi muud.

Sakslased ise seletavad, nemad arendavat oma jõudu ainult endakaitseks ja ühtlasi ka kogu Euroopa kaitseks idast ähvardava sõjaka kommu-

nismi vastu. Võib-olla, et sakslased tõepoolest usuvad end nägevat seesugust hädaohtu, kuigi ta tegelikult on nüüdses poliitilises olukorras väga väike, nimelt lääne suunas. Kuid seesama kommunist kardab omakorda sakslaste tungi itta, millist kartust põhjustab mitte ainult sakslaste sõjaline ettevalmistumine, vaid veel enam nende nüüdisaja mõtteviis. Siin peitub suurem hädaoht Euroopa rahule kui kuskil mujal.

Saanud Maailmasõjas raskesti lüüa niihästi aineliselt kui ka kõlbliselt, pidi sakslasi viimaks tulema reaktsioon. Versailles' rahutingimused olid kahtlemata liiga karedad ja ebaotstarbekohased, milledest võis juba ette ütelda, et suurem osa neist jääb ainult paberile, õhutades ühtlasi sakslastes asjatut meelekibedust.

See reaktsioon mõtteviisis leidis oma aluse rahvustundes, mis oli juba enne Maailmasõda hakanud kõikjal jõudsamini arenema, hoolimata rahvusvahelise iseloomuga marksismi suurest mõjust rahva laialisis ringkonnas.

Loomulikult hindab end iga rahvas kõrgelt. Sakslased aga seadsid end nüüd nii kõrgele, kuhu ükski teine rahvas ei küüni ligigi.

Selle kõrge koha äramärkimiseks leiutati uus mõiste — a a r i a l a n e. Ta on küll vaid „häda-hobune“ ja iseendast absurdne.

On ükskõik, kuidas sakslased oma seesmisi asju korraldavad. Kuid kahjuks ulatub nende uue mõtteviisi mõju ka õige tugevasti väljapoole, mitte ainult, et ta tekitab samasugust rahvusliku liialduse vaimu ka mujal — isegi Jaapanis — vaid veel rohkem seeläbi, et ta arendab sakslastes liiga suurt üleolekutunnet teiste rahvaste üle ja viib sel viisil kergemini kokkupõrgetele.

Kui suure tähenduse sakslased annavad rassile — ometi ei ole neil mingit ühtlast rassi! — näitab muuseas seegi asjaolu, et Saksa minister dr. Frank seletas hiljuti, saksa rahvussotsialistidel olevat viis „igavikuväärtust“, nimelt r a s s, m a a p i n d, r i i k, r a h v u s l i k a u j a r a h v u s l i k t ö ö. Esikohale on siin seatud rass, see Saksamaal õige segane ja tume mõiste. Aga ta on saanud seal u s u k s ja, seatud ühendusse reaalsete huvidega, võib ta viia saksa rahva t e g u d e l e, mille tagajärjed võivad olla rasked mitte üksi sakslastele endile.

Küll ei puudu ka pidurdavad tegurid, aga sellest hoolimata jälgivad Euroopa rahvad põhjendatud rahutusega poliitilist ja ühiskondlikku arengut Saksamaal. Need rahvad on alati hädaohtlikud teistele rahvastele, kes usuvad oma üleolekut ja oma messianismi, olgu see messianism milline tahes ja kandku ta kommunismi või ka fašismi või natsismi nimetust. Olgugi kokkupõrkeile viivaks jõuks ikka ainelised huvid, ometi võib teatud mõtteviis kokkupõrke võimalusi tugevasti suurendada.

A. Hanko

Eile ja täna

H. Raudsepa nõuanne, et hakatagu avaldama nende avaliku elu tegelaste ja haritlaste nimesid ning pilte, kellel ei ole raamatukogu või kes muidu kultuurettevõtetest ei hooli (peale kino, kohviku ja kõrtsi) ei ole sugugi halb. Eriti sobiks see nüüd peale RA lõpulejõudmist — siis võiks näha, palju on annud tagajärgi see aastak.

Mul on meeles üks huvitav kiri, mida mulle näitas RA peasekretär hr. Jaik Tallinnas. See oli vist ühe Pärnumaa vanema algkooli juhataja kiri, milles ta üles loeb kõik õitsvale järjele jõudnud selle kooli lõpetajad (neid oli 20 ümber, arste, advokaate, insenere, jt.) ja teatab, et ükski nendest tegelastest ei ole oma koolile RA puhul midagi kinkinud. See oli siis üks üksiktulemus — ümmargune null.

Raudsepal on õigus: kultuurinimene olla on raske, peab ostma raamatuid, neid lugema, käima teatris, liiga palju mõtlema jne. See läheb paljudel üle nende vaimse kandejõu. Aga kui keegi peaks seda avalikult osutama, siis on kisa suur, võetakse difamatsioonikorras vastutusele, nagu juhtus kord ühe isemoodi kuulsakssaanud pastoriga.

Nii on nende koduste abessiinlastega. — Hiljuti kõneles vist keegi väliseestlane Eestile asumaade nõutamise tarvidusest. Peame kahjuks meelde tuletama, et asumaid üles harida on veel meie haritlastegi seas küllalt.

Haridust saanud inimese elu peale loobutagu kord vaatamast kui „kergemale elule“. See peab meie rahva elus olema pingsam elu, viljakam ja loovam elu. Meie miljoniline rahvas ei saa üleval pidada erilist haritlaskihti, kes seisaks massist eraldi. Seda võis vana „Püha Venemaa“ — meid on aga liiga vähe selleks ja peame olema tihedalt üksteise kõrval.

Muidugi, meie põlve haritlasel on raske ülesanne end vinnata üles, pahatihti ainuüksi iseenda

jõul, mis enneaegu raugastab. Selle ühiskondliku alatoitluse all tuleb meil kannatada ja tema tagajärgi kanda: väsimust, endassetõmbumist, liigset tõsidust ja apaatsust. Need inimesed on sagedasti muutunud vaimselt steriilseiks ja lastetuiks. Elatakse vaikselt ja ühetooniliselt, ehk kes otsib lõbu, see otsib seda mujalt, egoistlikke ja lihalikke.

*

Meie avaliku elu sündmused lähevad jälle kiiresti ja hooga. Hiljuti möödus rahvahääletus ja lõppes Raamatu-aasta. Üks pidi kindlustama demokraatia meie riigielus, teine kaasa aitama demokraatiaks vaimuelus. Loodame, et nad mõlemad seda ülesannet täitsid. Viimase saavutused ja tulemused on veel selgumata ja tegelik töögi lõppemata, kuid usume, et siingi olid poolt-hääletajad ülekaalus.

Eesti haritlaskonnas valitseb sageli mingi seletamata hirm, kui tuuled puhuma hakkavad, mis lõhkuda ja lendu viia tahavad. Ometi on see saatus, mis alati meie maale ja rahvale osaks on saanud ja mõnes asjas hea kasvatus annud. Tuultes ja tormides õpitakse lihtsaid ja selgeid tõdesid nägema ja õpitakse nendest kinni haarama ning kinni hoidma — sellest, mis on oma ja omane. Vaikus on aga soostumine ning ainult kidurust nägemine, milles kõik sammaldub ja ummistub.

Ühegi maitsmisega ei saa kindlaks teha toidu väärtust. Alles ühe või teise asja põhjalik läbikatsumine ja läbitegemine annab vajalikud kogemused selleks.

Võitlus on iga edasipüüdja isiku ja rahva saatus, ning seda võitlust juhivad tahe. Eluvajadus viib võitlusesse ja annab jõu võitluseks, aga ta nõuab ka selle kaitsmist, mis võidetud on. Iga võit eeldab tulevikku. See on nagu sild, mis viib eilsest üle tänase homsesse.

E. R.

Fr. Tuglas juubeli järelpäeval kodus. Ees laual 5½ kilo raskune »Kalevipoeg«

Foto A. Oinas

Vastus Friedebert Tuglasele

Kirjutatud ta viiekümnendaks sünnipäevaks

Armas veli Tuglas!

Olen Su kirja, mille saatsid mu 50. sünnipäevaks („Tänapäev“ nr. 2, veebr. 1936), kätte saanud ja suurima meeleliigutusega läbi lugenud. Ma ei täna Sind, sest tahaks suruda vaikides Su kätt, sõbra kätt.

Vaheajal oled Sa ise ka komistanud viiekümnendale eluaastale. See õigustab mind vastama Su kirjale samasuguse avaliku läkitusega.

Sul on õigus, armas Tuglas, et elu on mänginud meiega reetlikku mängu. Aga oleks suur liialdus, kui väidaksime, et rohkesti kolmkümmend aastat pidevat võitlust oleks valmistanud meile aina kaotusi, luhtaminekuid ja pettumusi. Tehes kokkuvõtteid seniseist saavutustest ja kaotustest, peame olema õiglasemad ning tunnustama, et hoolimata kõigest avaliku elu kõverpeegeldustest, teostas maailm ometi rohkem meie ideaale, kui 1905. a. loota julgesime.

Kui praegu kõik näib vajuvat mürgisesse uttu, siis tohime küll meie kahekesi ja teised meietaolised olla viimseiks, kes selle üle ahastavad. Tunne ometi ühiskondliku arengu iseäraldusi ja

teame, et ajutised tagasilangused ei olene mitte ideede läbipõlemisest, vaid inimhulkade nõrgast kandevõimest. Masside psühholoogias toovad mõned ülepingutuse ajajärgud hirmsaid tagajärgi.

Viiekümneaastane mees võib koguni kahtlema hakata, — kas ei ole ta juba ajast maha jäänud. Kas ei ole uus põlvkond talle kaugemale ette jõudnud? Kas ei põhjusta ehk meie eneste võimetus seda eb sobivust, mis lõhub silde meie ideeliste püüete ja tegeliku elu kordasaatmiste vahel?

Sageli ongi see nii; ometi mitte seekord. Meie ideed on veel liiga noored, et taganeda uute ideede ees. Neid alles rakendatakse ellu. Nende eest võideldakse ikka veel noorusõhinaga nii poliitilistel kui majanduslikel aladel. Nende pärast joostakse ikka veel novaatorina ja revolutsionäärina sõnalahingusse ning barrikaadidele. Suur hulk maa-elanikest kuulab meie ideid tänapäev alles esmakordselt. Hirm meie ideede pealetungi eest ongi sundinud vana maailma alalhoidvaid jõude koonduma vastulöögiks.

Ajutine edu, mis nad saavutanud, võib neid joovastada ja pimestada. Aga meie teame, et

ühiskonna vaimlises ja majanduslikus arengus on olnud hullemaidki kuristikku langemisi. Diktatuuri režiimid neile omase vaimse katkuga on tuntud igivanadest aegadest saadik. Nad ei suutnud püsida. Ei suuda nad seda ka tulevikus.

Paljudel paratamatutel põhjustel tekkisid maailma kahe viimase aastakümne vältel mõned puhtaverelised gangsteririigid. Kui nad inimkonda üksnes sõjalise jõuga terroriseeriks, siis oleks see vaid poolkurjust. Relvad purunevad relvade vastu. Palju hullem on too vaimline mürkgaas, millisega nad halvavad oma kodanikkude mõtlemisvõime ja millist imbub sealt teiste maade kodanikkude peajudessegi.

Sinu südamele seisavad kodumaised olud kahtlemata lähedamal kui minule. Sa pead tundma neid igal sammul, igal hetkel. Minust jäi nende füüsiline läheusus juhuslikult kaugemale. Kuid ka mina põen kodumaisi valusid, osalt otseselt, osalt maailma valude kaudu. Ei salga tõtt: ajuti surusid rahvusvahelise olustiku päevamured kodumaisi muresid isegi kõrvale.

Sellest erinevast distantsist olenevad osalt ka need objektiivsed andmed, milliste põhjal hindame valitsevat olukorda. Minu peos on vist rohkem optimismsäästvaid andmeid kui Sinu peos, ja sellepärast olen ma — nii näib mulle — vähem pessimist kui Sina.

Sa langetad kaasmaalaste suhtes raske süüdistuse. „Andke meile telegraafipostel!“ pidavat nad karjuma. Sul on õigus: väga paljud neist on tõelikult süüdi eneseristoloomise tahtes. Aga seda psühhoosi peab mõistma. Noores ühiskonnas nakatuvad vaimlised taudid lopsakalt.

Ma asun praegu Pariisis. Sa tunned seda linna paremini kui mina. Ta meeleolud ei ole enam säärased kui Sinu päevil. Ka Prantsusmaa põeb rasket hingelist kriisi, — rahvas, kes kasvanud üles Suure Revolutsiooni külvimaal. Kas ei õigusta see meid andestavalt küsima: kui seda juhtub vanade rahvastega, mida võime siis oodata noortelt?

Meie kodumaa on õigupoolest ajaloota maa. Ärgem kõnelgem Lembitu päevist — see võib osutada lobisemiseks. Ennem on ehk mingeid jälgi jätnud rahva hinge Jüriöö, veel rohkem Mahtra sõda. Kuid lõpeks seisab me minevikus vaid üks kõrgeltlökendav tulisamma: Vabadussõda.

Sellest ei piisa veel, et olla kodaniku enesetunde poolest vastupidav demokraatia-maa. Meie mälu ei ole nii rikas, et vältida mineviku kogemuste abil oleviku vigu. Prantsuse rahvas on üks kogenumaid ajaloo-rahvaid. Aga hoolimata, et ta rahadki karjuvad Suure Revolutsiooni hüüdsõnu, on ta terveni kaks korda oma vabaduse pimesipäi käest mänginud. Ja kas tead, Tuglas, oli põhjust karta, et ta veel kolmandatki korda ohverdab oma hinge pimedusele. Seda puhku näib see hädaoht küll möödunud olevat.

Vaadeldes kodumaa viimaste aastate sündmusi

rahvusvahelise olustiku foonil ja võrreldes kodumaa saatuse arenemist vanade rahvaste arenguga, peame koguni imestama, et meis peitub sedavõrd palju seesmist kandejõudu. Lõpeks on me rahvas ka telegraafipostide hüpnooti tagasi löönud: ma ei tea küll lähemalt, aga nii ikka vist tuleb tõlgitada möödunud rahvahäletuse tulemust. Kui mitte muud, siis vähemalt ennastvalitsevaks tahaks jääda eesti rahvas.

Lõplikult oleneb me saatust muidugi rahvusvahelistest jõudude tasakaalust. Seda ei mõista need Maailmasõja järelaastates täiseastunud noored, kelle lühinägeline ellusuhtumine ja õhuvaene hingeelu meid igal sammul hämmastavad. Iseseisvuse aja õnnetumaid toodanguid oli ideevaene ning vaimlise arenemise poolest piiratud noorpõlv. Nende inimeste silmaring on nii kitsas, et ta ei mahtuks Sulle isegi võruna ümber pea, — Sulle, kes Sa isegi üksiku indiviidi tegusid ning saatust vaatled sõltuvuses ühiskondlikest tingimustest.

Sind vihastab ja sunnib halatsema tänapäeva noorpõlv. Aga ta ei ole tõesti ses süüdi. Iseseisvuse teostumine Maailmasõja järeloludes ei võinud anda teissugust noorpõlve. Meile oli maailm suur tervik. Nemat suutsid kesk vaenulikkude maailma omandada vaid kodumaa tervikluse mõiste. Rohkemaks puudus aeg ja jõud. Nende arenemine oli surutud niivõrd kitsasse raami, et nad üldse ei suutnud alaealisusest päriselt välja kasvada. Kuid samal hoobil pidid nad argipäeva mõistmist alla neelama sääraustes annustes, et see neid enneaegsele vananemisele viis. See põlv on infantiilsete raukade põlv.

Meie ei suuda surmatunnini seevõrd väsida ja raugastuda. Üldse, armas Tuglas, kas usud Sa vanadust? Kas oled Sa nüüd vanem kui Treffneri gümnaasiumis? Ma mõtlen: ei mitte. Keegi kogenud mees lausub: inimene hakkab siis vananema, kui ta pettumuste salv ületab lootuste salve. Meie oleme küll paljuski pettunud, aga elu ei ole suutnud teha meist lootusteta pessimiste. Oleme tänapäev samasugused entusiastid, kui olid kõik nood noored, kes kolmekümne aasta eest kandsid põlevaid tõrvikuid tsarismi süngemas öös.

Oletatavasti ei ole lähemal aastakümnel head tulemas. Aga meie ei karda seda, mis saabub. Meie teame, et pärast suuri kannatusi ja eksimusi valmib maailm nendele ideedele, milliseid kanname meie.

Kahjatsen, et Sa ei näinud neid spontaanseid meeleavaldusi, mis plahvatasid Pariisis pärast kuningriiklaste viimast häbitegu. Kahjatsen, et Sa ei võinud jälgida pühapäeval, 16. veebr. k. o. aastal, rahvarinde demonratsiooni, kus marseljees kõlas läbisegamini internatsionaaliga. Sa oleks haistnud jälle revolutsiooni-aegade õhku ning oleks näinud, et Pariis ka neil päevil võis välja panna rohkesti miljon aktiivset inimest, kelle ajudesse ei mahu „telegraafiposti“ ideoloogia.

Istudes Dome'is või Coupole'is, mõtlen sageli Sinule. Sa oled väga teadlik inimene, kuid vaevalt oled Sa kunagi hinnanud iseenda isiku suurst.

Sind peetakse meie parimaks stilistik. Aga kui jätta kõrvale Su esimesed noorpõlve tööd, siis ei leidu Sinu suures toodangus ühtki rida, mis oleks kirjutatud ilusa lause pärast. Su stiil ongi sellepolest täiuslik, et Sa ei tarvita sõnu muuks kui mõtte täpsustamiseks. Sa lausud alati selgelt ja konkreetset. Tundub peaaegu alati, et Sa ruumi ökonomia pärast oled lausunud vaid vähese osa sellest, mis Sul öelda oleks.

Su otsused, mis langetatud inimeste ja ühiskonna kohta, on alati põhjendatud ning kaalutud. See tuleb Su piinlikust vastutustundest, kuid veel enam sellest, et Sa julged iga mõtet lõpuni mõelda.

Mainisin, et Sa vaatled inimeste saatust ühiskonna foonil. Sageli tärkab küsimus: kumba oled Sa analüüsinud põhjalikumalt, kas isikut, kellest kirjutad, või ühiskondlikke olusid, millistes tegeles antud isik? Sinu jaoks ei ole tänapäeva ilma eilseta. Nii üksnes suudetaksegi mõista tegelasi, tegevust, ideelisi liikumisi ja rahva saatust.

Seepärast olen mina üks neid Su sõpru, kes mitte ei kahjatsa Su siirdumist ilukirjandusest kriitikasse ja Eesti ühiskondlike probleemide käsitlisse. Võib-olla lood Sa meile veel mõne väärtusliku romaani või koguni draama. Aga ilukirjandusel ei ole rahva küpsuse mõjutamiseks seda jõudu kui ühiskondlike olusid analüüsival kriitikal. Jään ootama, millal annad Sa meile oma hinnangu Eesti iseseisvuse-aja ühiskondlikust struktuurist, ükskõik millise vaimlise elu nähte valid Sa seejuures lähtekohaks.

Tegin kord koos Sinuga pikema matka. Mu mälu on säilitanud tollest palju üksikasju. Kuid kas tead, mida imetlesin ma kõige rohkem? Sinu mitmekülgseid teadmisi. Sa astusid igasse võõraste maasse otsekui koju. Sinu teadmised ei piirdu kaugeltki kirjanduse ning kirjanduslooga. Sa oled sügav kunsti mõistja ning hindaja. Sa üllatad harukordsete teadmistega ajaloo-filosoofia ja ühiskonnateaduse aladelt.

Ikka ning alati oled Sina see, kes laenab teistele. Ainelist laenude andjad võivad ise pikapeale vaeseks jääda. Sina — vaimline pankur — kasvatad oma rikkuste tagavara iga tunniga. Sinu positsioon Eesti vaimuelus on põlise magnaadi positsioon.

Ses äratundmises ei ole mul muud Sinule soovida, kui et jätkuks Sul jõudu ning püsivust taguda tollest kullavarast, mis Su teadu all, inimeste mõistust ja maitset harivat väärtraha.

Surun Su kätt ustavuses, mis kannud me sõprust tänaseni.

K. Ast-Rumor

H. Mugasto puulõige
Fr. Tuuglase novellikogust
„Kuldne rõngas“

Tilid

Nukrust lailas minunigi, iilikohin metsa tuli;
lumivalgeid raheteri vastu akent krabises.
Vana kannustik ja raba aiva pimeduses oli:
nemad — sõbrad kahekesi. Metsaserval sahis...
Rebane või määr ta oli, vihmast niiskund kõrvadega
kaudu kesapõllu serva tuulehoo'des kikerdas.
Nii kui lummutis iidvana, sassis, takkund karvadega
rajuilmas ladisevas läbi pori paterdas.
Vingub kõikjal. Tuulepeni
otsisklemas korstnaava:
nõgitudun telliskive
läbi vihma muserdab.
Varje kõikjal! Vaata seni
ahjutule näitelava, tembutusi toanurgas,
suitsust mustund ahjukive —
kuni süsi tuhmub tuhaks,
kambris õõmees kooserdab.
Nukrust kõikjal! Koltund lehti
vastu aknaklaasi laksus —
külmetanuid, kõvakesi:
talv vist ise tupp tahtis...
Maru kõikjal! Jõulust tehti
juttu juba. Katus naksus.
Tugevust käe hiljukesi tuul kui katsus;
öö ent vahtis...
Linnavalgus libisedes läbi aurust õhku vilkus,
rongihukeid läbi metsi tuulepuhang sikutas.
Kaseladvast niiskust nõrgus, sulalumest alla tilkus,
tusatujus vares sellel märgi tiibu soputas.
Tali sama, vana, tuntud — nagu ikka öö tõi kaasa
hästi tuulise ning sula. Rajuilmal koputas
iga onni ukse taga, otsiskles, kui haagiaasa:
K a d u v i k, too igivana — märgi rõivaid raputas...

Johannes Selg

KUI TUGLAS SUVI

1

Ma mäletan, see oli kevadel 1921, kui Friedebert Tuglas oli saabunud Võrru.

Ta otsis mind üles minu viletsas korteris, Kreutzwaldi tän. 19. See oli tõepoolest onn, mida vaevalt võis nimetada elukorteriks: asus Klausu maja õuel ilmatupika kuurikatuse serva all, üksainus toake, seegi poolpime. Juba onni sissekäik võis olla võõra kahtlustäratav, sest uks oli ühine õuepealse klosetiga...

Mind kätte leides seletas Tuglas, et tal on kavatsus sel suvel Võrumaale suvitama tulla ja nimelt Kasaritsa, kui võimalik.

„Miks pole võimalik? Rändame Kasaritsa, katsume kohe järele...“

„Tõsi, tõsi!“ —

Tükk aega hiljem kihutasime voorimehel Kasaritsa suunas. Lugesin end Kasaritsa suhtes asjatundjaks ja pakkusin nii teejuhiks.

Kuskil Kubja järve kandis saatsime voorimehe tagasi ja algasime rännakut jalä, läbi Kubja männiku, lähemate külade ja talude suunas.

Oli soe päikesepaisteline maipäev. Männik lõhnas omi kevadaroome, lindude laul kajas kõikjal ja lehtpuudel sirgusid lehed niiõelda silmanähtavalt. Tuli pühkida high mäekülgi üles ronides ja puhata kuskil künka kallakul, et imetleda toredaid vaateid alla Võru suunas, kus linnake paistis unelevat sumedas, virvendavas kevadõhus, nagu õrninises looris.

Usutlesime läbi kõik onnid ja talud Meegomäe kandis, samuti „Kose pääl“, kuid sobivat ulualust ei leidnud. Mis kuidagi kõlbas, see oli juba ära antud.

Kõndisime high pühkides edasi ja jõudsime viimaks Puigale, Erlemannide tallu, kus leidus sobiv onn.

Puiga — see on huvitav romantiline talude rühm — arvult kolm talu, kõik üksteise kõrval, — väikese kiirestivoolava ojakese kaldal, keskilmatu laia metsikut viljapuuaeda, mis kaugeimal ühineski lähemate metsasaludega, nii et raske oli vahet teha, kus õunaaed lõppes ja mets algas. Oli selles määratulaias aias iga sorti viljapuid ja põõsaid, kõige rohkem küll kirsi- ja ploomi- ning pirnipuid, kõik vanad ja kõrged ning hästi sammaldunud.

Puigal elasid kuulsate Kasaritsa Erlemannide järeltulijad. Talu, milles Tuglas sai korteri, oli suurem ja tähtsam kahest teisest, sest tema peremees oli olnud oma aja kohta haritud mees. Käesoleval korral oli talupidajaks vana pr. Erlemann, veel kõbus ja jutukas. Ta seletas

Foto K. Kisand

Puiga talu rõdul:

prl. Oinas, pr. Tuglas, Fr. Tuglas, J. Vahtra

hiljem, et ta olnud dr. Fr. Kreutzwaldi viimane patsient Võrus: läinud tema juurde abi saama tol momendil, mil Kreutzwaldi asjad kõik juba kokku pakitud Tartu saatmiseks. Kirjutanudki Kreutzwald temale rohuretsepti õues, kraami-kasti kaane peal.

Kuna suur elumaja oli suvitajatele juba välja antud, sobis Tuglase jaoks väike eraldi majake teispoole oja, talu elumajast mõnikümme samm eemal. Majakese ukse ees läikis väike veskijärv ja üle katuse sahisid kased.

Aga sealsamas lookles ka väike kivine külatee üle kääbusveski paisu, läbi Erlemannide talu õue, Haanja poole. Ning kui napsisaanud Haanja mehed Võrust tulles kodu poole sõitsid, siis tolmas tee hirmsasti ja vankrid kolisid...

TAS KASARITSAS

Foto K. Kisand

*Kasaritsa-Härrmäel:
Jaan Vahtra, Fr. Tuglas*

Olles poolenisti metsasalude ja orunõo peidus, näis koht olevat omaette väike paradüüs, vähemalt kaugelt tulnud linnarahvale.

„Päris õnn, et selline leidus! Olin juba lootuse kaotanud, et üldse kuhugile saab,“ kõneles Tuglas, kui rõõmsalt kõndisime mängevaid mäenõlvakuid mööda vaevalt tuntavail teeradadel alla Võru poole.

2

Varsti oli härra Tuglas ühes perekonnaga ja proua õe prl. Oinasega Kasaritsas kohal.

Algasid minu sagedased rännakud Võrust Kasaritsa Tuglastele külla.

Oh, need olid alles külaskäigud, täis huvitavaid kõnelusi kirjandusest, kunstist, tuleviku-plaanidest! Ja kui istusime suvistel õhtupoolikutel kuskil kõrgel künkal kas pehmelt sahiseva

kasesalu varjus või lagedal põllupeenral, ning kaugel all, läänekaares sinetasid kauged, kauged metsasalud, siis ei tahtnud ega tahtnud lõpeda meie jutud.

Ilusail suvepäevil kõndisime tihti üles Härrmäele, Puigalt umbes kilomeeter põhja suunas.

See oli siinkandis kõrgeim mäeselg, kust avanes tore vaade läände, üle Tamula ja Vagula järvede, üle Võru linna kaugete maa ja taevapiirile, mitnekümne kilomeetri ulatuses. Ja seal kauguses näis maa taevaga ühinevat helesinise viiruna.

Seal Härrmäel istusime Tuglasega sageli palaval keskpäeval suurte kõrgete määndide vilus ja nautisime vaikides imeilusaid siniseid kaugusi. Kasaritsa rahva arvamise järele pidavat sealt näha olema koguni Tartu linn ja Lätimaa.

3

Ent mõnikord õhtuti rändasime Puigalt oja-kese suunas keerulisi mäenõlvakuid mööda allapoole, ilusa Verijärve kaldale Kirepile, kus väikese veskijärvekese kaldal sarapuu põõsaste peidus asus üpris romantiline kõrts, — mingi ajutine suvituslokaal, vanas, poollagunenud katusealuses või kuuris.

Oli tore istuda seal tole lokaali ees veekaldal, maitsta jahedat õlut ja krõbistada vähki peale, nähes omaeneste kuju peegelduvat vees.

4

Mõnikord tulid Võrust minuga kaasa kunstnik Fr. Hist, Karl Kisand — gümnaasiumi kooliõpetaja, kes oli harilikult ka fotomees, ning Valter Kaaver, toleaeagne Võru gümnaasiumi õpilane, suur kirjanduse armastaja ja algaja luuletaja.

Säärasel korral venisid meie külaskäigud õige pikaks, eriti siis, kui külalistel kaasas olid mõningad head napsipudelid. Hilja õösel lahkusime meie siis Puigalt, Tuglaste külalislahkest kodust. Lustiliselt kõndisime läbi Kubja palu alla Võru poole ning läbi vaikse õö kõlas meie rõõmus laul.

Aga Kaaver kõneles koduteel sageli: „Oli tore olemine! Vaimukad inimesed, kelledelt võib midagi õppida...“

Tihti tulid Tuglase omad meid saatma, mõnikord kaks-kolm kilomeetrit. Aeti võrratuid jutte, tehti võllanalja.

Kord hääs tujus Kasaritsast tulles olime jõudnud välja maanteele, kus teelahkme kalda

Kasaritsa mäeveerul:

*Fahemalt paremale: P. Olak,
pr. Tuglas, Fr. Tuglas,
O. Krusten*

Foto P. Olak

serva all asus ilmatusuur kruusaauk. Vist oli proua Tuglas see üleannetu, kes mind kruusa-
augu kaldalt alla lükkas. Liuglesin tagumikul
kruusa mööda alla oru põhja, ja kui jalad alla
sain, siis pidin hüüdma: „Kurat, nüüd on minu
ausad leeripüksid läbi...!“

See tegi rahvale säärast nalja, et mind hil-
jem ikka ja ikka nõögati: „Vaene inimene! Lõh-
kus omad kallid leeripüksid Kasaritsa kruusa-
augus...!“

5

Käisin Võru ja Kasaritsa vahet otseteed
läbi metsade ja orukallakuid mööda, kus ei
olnud mingit teeradagi. Õpetasin ka Tuglast
ja tema rahvast säärast otseteed kasutama.
Arvasid esiti, et ega niiviisi õigesse kohta välja
jõua. Aga harjusid peagi ära ja kiitsid lõpuks,
et palju huvitavam on käia uusi tundmatuid
teid.

6

Kord ilmusid Võrru Gustav Suits ühes
prouga. Tuglas, Suits ja proua tulid ka mind
minu inetus onnis külastama. Just minu onni
ukse kõrval ilutses kuuriseinal silt, mis keelas
teatava toimingu õue peal.

„Mis silt see on?“ päris proua Suits, ilma et
pealkirja lähemalt oleks lugenud.

„Minu ärisilt,“ vastasin mina.

Selle peale astus pr. Suits lähemale ja luges.

Ta üllatus oli suur säärast silti minu ukse
kõrval näha ning ta vastas naeru kihistades:

„Võrus on küll iseäralised kombed...“

7.

Sügise lähenedes lahkusid Erlemannide suu-
rest elumajast sealasunud suvitajad. Kuna
Tuglas oli otsustanud hilissügiseni kohale
jääda, siis kolis ta nüüd väikesest onnist suurde
elumajja elama.

Juba kolletas suur viljapuu-aed ja kasesalud
mäenõlvakuil seisis kuldses sügisrүүs, kuid
Tuglase omad ei mõtelnudki Kasaritsast lah-
kuda.

„On parim aeg olemiseks ja töötamiseks,“
kõneles Tuglas tihti.

Ja üpris kaua istusime mõnikord siis meigi,
külalised, Kasaritsas lambi või küünla valgel,
kuna väljas maja ümber kostsid õised sügis-
hääled.

Tuglas töötas sel sügisel palju: ta tõlkis
Aleksis Kivi „Seitset venda“; peale selle oli tal
käsil teisigi töid.

8.

Ükskord, ühel palavaval augustikuu päeval
sammusime Fr. Histiga Kasaritsa poole, et teha
Puigale järjekordset külaskäiku, pöörasime teel
sisse Meegomäe külla, Raudsepa tallu, kus
aed punetas toredatest õuntest. Lõime hea
korvitäie punaseid õunu õlale, külakostiks, jät-
kasime teekonda. Aga ilm oli ilmatu palav ja
üle orgude ja mägede ronimine raske. Hanki-
sime metsast paraja õrre ja kandsime korvi nii-
viisi kahevahel õrrega õlul.

Puiga talu rõdul:

*Paremalt A. Oinas, A. Tassa,
Fr. Tuglas, prl. Oinas, pr. Tuglas,
J. Vahtra*

Foto K. Kisand

Pärale jõudes, polnud Tuglase rahvast kuskil väljas näha. Kloppisime onniukse pihta.

„Kes on?“ hõikas onnist pr. Tuglas.

„Rändurid Esboni viinamäelt,“ vastasime meie.

Oli Tuglase omade üllatus suur, kui nägid väljas ukse ees kahte meest, suur õunakorv pika õrrega õlul.

„Pilt nagu piiblist: kaks, kes tulevad rikkalt Kaanani maalt, vist tõesti Esbonist,“ sõnas Tuglas oma sassis juukselokke otsaesiselt kõrvale lüües.

Jäi kauaks meile Histiga nimetus: „Rändurid Esboni viinamäelt.“

9.

Erlemanni talus elas poolperemehena kummaline mees Kusta, vana kadunud peremehe vend. Oli põline vanapoiss, juhtis, kui tuju oli, talutöid, mängis mõnikord eht peremeest, oli üldse üks vajaline, kuid tihti ka mittevajaline olevus talus. Tema armsamaks toiminguks näis olevat võtta napsi, kui oli paras juhus ja — puhuda suurt vaskpilli, tuubat, milline mäguriist oli talu raudvara, vanaperemehe päevilt. Tõsi, Kusta ei olnud mängumees, aga suure pasuna vägev hääl näis talle meeldivat, eriti varahommikul, iseäranis pühapäevil. Siis rõkkas kogu ümbrus Kusta pasuna röögatus-test.

Lõi Kusta oma pasunaga ka Tuglase rahva juba varahommikul jalale. — ei aidanud siin kirumine ega kõnelused, Kusta jäi oma pasuna juurde. Ent seesama Kusta oli muidu üsna

galantne härra: mõnikord pühapäeval noppis ta metsas maasikaid, kõige vartega, tegi neist toreda kimbu, lõi vana saksa korporandi mütsi — mis oli perenaise kadunud venna Petersoni ajast, — endale kukla tippu, võttis pasuna ja kõndis Tuglase rahva akna alla äratuslaulu tegema. Ja kui rahvas ärkas ning aken avati, ulatas Kusta sügavalt kummardudes akna avajale oma toreda maasikakimbu. Kord aga kuuldus, et talus olnud Kusta pärast päris skandaal: Kusta tahtnud lehma seljas ratsa sõita kuhugi kaugemale külla kosja...

Oli Tuglase rahval Kustaga tihti tegemist ja ma usun, et Kusta vägevad pasunahelid kõlavad neil kõrvus vast praegugi.

10.

Oli Tuglase rahval Erlemanni aias oma jaoks kaks kirsipuud. Minule ja Histile oli pr. Tuglas lubanud sealt marju võtta, juhul, kui neid meie tulles kedagi kodus pole.

Olime kord jõudnud jälle Puigale, kuid Tuglase omad olid kuhugi välja läinud.

Jäime ootama, sammusime aeda ja otsekohe mõlemad kirsipuu otsa üles.

„Võtame ladvast, ega nad ise ülevalt kätte saa,“ arvas Hist.

Olid toredad marjad ja meie lasksime neid endile hea maitsta, niipalju kui vähegi läks.

Korraga ilmus puude vahel nähtavale pr. Tuglas ja hüüdis üsna kohkunult:

„Teie, põrgulised, ega need ole meie kirsipuud...“

Puiga talu aias:

*Pahemalt: pr. Tuglas, prl. Oinas,
Fr. Tuglas, J. Vahtra, A. Tassa,
A. Oinas*

Foto K. Kisand

Kokkusime ka ise, et olime puude suhtes eksinud ja Tuglase marjade asemel pererahva kirsid nahka pannud. Ei jäänud muud nõu üle, kui Puiga perenaisele oma pattu pihtida ja marjad välja maksta.

11.

Elasid Tuglas prouaga kaks suve Kasaritsas, jäid ikka hilissügiseni kohale. Külastasid neid tihti ka sõbrad Tartust. Nii kohtasin Puigal Aleksander Tassat, Aleksander Oinast, Paul Olakut, O. Krusteni ja teisi. Aleksander Tassa oli kord Puigale pikemaks ajaks peatuma jäänud ja saanud endale elamiseks õuepealse eraldi majakese, just oja kaldal pärnade all, kus samas laulsid ööbikud ja õitses ukse ees ilmatupalju lilli — koht temale kui loodud. Kuid Tassa leidis, et seal magamine olnud üksainus jube unenägu: rotid teinud toas kogu öö juudatempe...

Kasaritsa oru kaldal:

*Paremalt: Fr. Tuglas, prl. Oinas,
pr. Tuglas, J. Vahtra*

12.

Aga aeg veereb kiiresti. Sellest on läinud ligi viisteist aastat. Kreutzvaldi viimane patient Puiga perenaine ja pasunapuhuja Kusta puhkavad juba ammu Rõuge surnuaial.

Tuglaski on saanud juba viiekümneaastaseks, kuid mälestus sellest, kui ta suvitas Puigal, elab Kasaritsas veel tänapäev ja on saanud omamoodi ajaarvamiseks. Sest kõnetades Puiga ümbruse elanikke, ütlevad nad veel tänapäeval: „Ah jah, see oli siis, kui suvitas Puigal Tuglas...“

On jäänud endalegi mällu see aeg kui huvitavarn, mis Võrus elas in.

Jaan Vahtra

Foto K. Kisand

R. Tiitus

Paremalt ülemine rida: A. Annist, P. Tarvel, Fr. Tuglas, pr. Tuglas, A. Gailit, K. Melso, H. Visnapuu, J. Vahtra.
Alumine rida: J. Sütiste, H. Jänes, J. Püttsepp, A. Alle, H. Männik, H. Mugasto

„PAAVSTI“ JUUBEL

Meil pole pärispaavsti, on vaid kirjanduslikud ja muud sorti paavstid. Niisugustele tähtsatele tegelastele peetakse harilikult sünnipäeval suuri juubeleid kõnede ja tervitustega.

Nii sündis ka seekord Fr. Tuglase 50. a. sünnipäeval. Oli koos kogu eesti kirjanduse eliit, võis näha kõiki nägusid, kes meil kirjandusega tegelevad. Ainuke, kes silma ei paistnud, oli Karl August. Räägiti, et mees püüab Mustvees sudakaid, mis olevat temale lõbusam kui mõne paavsti juubel.

Karl August ja sudakas tunnevad teineteist hästi, ka siis kui nende vahel on meetripaksune jää. — Muidugi, sudakaid on ka teissuguseid kui seal jää all, on kuivamaa sudakaid ja võib-olla nende jälgi ajaski vana Raudhabe...

Noh, ja juubel ise? Peeti palju kõnesid, loeti ette telegramme ja tervituskirju. Ning imelikul kombel kui teha statistikat, siis selgub, et telegramme ja kirju oli saabunud kokku 99. Tont võtku, kes see üks pidi olema, kellele mitte meelde ei tulnud säärane tähtis sündmus ja kõige paremal kohal tukkuma jäi?

Agas edasi, kõneleme kõnedest endist. Tervitati püsti seistes ametlikult ja mitteametlikult. Need viimased olid enne esimesi ja üks esimene kõneleja, see vist oli Jaan Roos, väitis kõigepealt, et tema kui kirjandusetundja võivat kinnitada: Friedebert Tuglas on asunud kirju-

tama juubelipidamise õpperaamatut. See tulevat säärane raamat, mida võivad kasutada ka need, kes juubeleid ei pea, ning saavat tähtsam teos kui terve Tuglase toodang kokku.

Publik muidugi naeratas, kuigi Roos oli surmtõsine — aga kuidas ütelda edasi teistest tervitajatest?

Kõnelesid kindralid, professorid ja muud loorberitega ehitud meesterahvad ning veel teisedki. Linnapea luges raamatust ja andis selle raamatu siis pika käesurumisega üheskoos Tuglasele ning üks Eesti Kirjanduse Seltsi tegelane andis teise raamatu, mis kaalus 5 ja pool kilo. Vaene Tuglas pidi küll selle jaoks pikal koduteel vist kärumehe appi võtma.

Kokku sai neid kõnelejaid päris ilusa puketi: dir. J. Roos, kindral Tõnisson, Ed. Hubel, K. Melso, prof. P. Halliste, prof. P. Tarvel, H. Männik, A. Annist, J. Püttsepp, H. Jänes, E. Saks.

Kõigile nendele sõna- ja seisukohavõttudele nõudis hea komme juubilar- enda vastukõnet. Ja seda Tuglas siis pidigi tegema, kõneldes oma uuest teosest, juubelipidamise õpetusest, milleks kasustatavaid mõningaid tähelepanekuid ka koosolijate naeru ja poolehoidurtasutuste saatel ette kandis.

Üldiselt: ametlikud kõned olid enam-vähem juubelikohased, kuid peale ametlikkude kõnede tõsis püsti

Pr. ja hr. Tuglas juubelpäeval

August Alle ja tervitas Tuglast kui sõpra ning seltsimeest. Kuid äkki pöördus ta nagu rahva poole, tõstis häält, tegi paljutähendava šesti ning pajatas: „Maalibisemised on hirmsad asjad, aga hirmsamad on ideelised libisemised... see on patt hinge, on patt püha vaimu vastu. Aga Tuglas on üks nendest, keda ei ole tabanud selline libisemine, Tuglas on ikka 1905. aasta mees...“ Ja sattudes hoogu lausus edasi: „Kirjanduslikkudesse tornidesse kipuvad vanad öökullid pesa tegema, kes asuvad kirjanikkudelt küsima leiritunnistust... Jesuiidiks võib ju kippuda, aga luteri-usu mehed ärge unustagu, et jesuiidi pea ei ole Puhk ja Poegade tühi püülijahukott... Mina hindan Tuglast kui aumeest, korrektsuse eeskju, kelle ideed ei libise. Luba, et pigistan Sinu kui aumehe kätt.“

Nende sõnade keskel ja lõpul tõusis hiigla aplaus, mida ei saanud varem osaks ühelegi ametlikule kõnelejale.

Viiimased sõnad kõne kombel ütles isalik Sisask, lohutades ja troostides pr. Tuglast, kuna ta mees liiga tugevasti on laulatatud Eesti kirjandusele ja kultuurile.

Ning siis läks alles päris piduks lahti. Fotoaparaadid klõbisid, prožektorid heitsid valgust siia ja sinna, tuju tõusis ühes jutukõminaga.

Sekka algas orkester tantsulugusid ja ei pandud pahaks minna saali keskele jalgu keerutama nii paljude paaride viisi, kui oli naisi näha toas. Vahetevahel tulid ülevalt alla paar tõmmuverelist tüdrukut oma mustakunsti tantsudega — nii läks juubel hoogsalt hommikule vastu.

Kirjarahvas istus, maitses napsi, ajas igasorti jutte ja juubeldas oma südames — kes hästi, kes kurjasti. Seltskondadeks oli kokku kogunenud sõpru ja samahuvilisi: seal istusid Hans Kruus, Visnapuu ja Gailit kolmekesi terve õhtu, Luts oli üles leidnud pr. Alma Ostrai-Oinase. Juubilar ise liikus mitmete gruppide keskel ja prof. Haliste istus kindlalt oma sissevõetud toolil.

Aga mis me nendest kõikidest nii üksikult kõneleme, kuna see viiks pikale, sest istekohti oli kelneri jutu järgi kaetud 80 — palju oli tegelasi, seda ei tea meie täpselt, aga toole tuli ükskord puudu. Külalisraamat näitas kohe alguses: Sütiste, Mälk, Jürna, Sööt, Hiir, Starkopf, Kull, Luts, Viiding, Haliste, Tomson, Kampmann jne. ja telegrammide ning kirja teel tervitajate seas leidis nimesid nagu: Kaarel ja Linda Eenpalud, Köpp, Reek, Suomal. Kirjal. Seura, Luiga, Koljo, Aino ja Gustav (Suits), Tammsaare, Under ja Adson, Piip, Liina (Reiman), Kallas, M. ja J. Laidoner, H. Raudsepp, Ella Ilbak, Leeni ja Emil Vesterinen, Tuglase esimene kool Krüüdneris, Partsid, Kaarel ja Elmerice — ning teised, kuni 99-ni.

„Tervitusi kriitikalagedal ajal kriitika autorile“ kõlas üks telegramm ja „Oleme reakind“ Tammsaarelt. Miks nad nii klapiivad — see tuleb ehk vanast 1905. aasta kaaslaste üksteise mõistmisest, kes nüüd juba kõik 50. eluaasta ringis on.

Vastu hommikut tasa ja üksahaaval kadusid peolised. Ning veel teisel, kolmandal ja neljandal päeval võis näha mõne mehe olekus juubeli järellaineid.

Foto Roone

Juubelibanketil »Sinimandrias«

A. Kiviste, K. Melso, pr. Tuglas, Fr. Tuglas. Üleväl: T. Grünthal, J. Vahtra

Foto Roone

Foto Hintser

Üleval: Skijöring Lembitu kasarmu platsil
 Vasakul: Läbi lumega kaetud Alutaguse põlismetsade
 All: Treffneri gümn. õpilased teel sunsarongile raudteejaama

Talvine mai

Issand, kui kauniks sa teinud mu aia
 sellal, kui magasin!
 Lumisuhkruga tuisanud maja,
 õhus sädelev siid.

Puiele pildunud õilmete kobaraid —
 valgeid ja külmi,
 pilvedest puistanud teemandisagaraid —
 helkivaid silmi.

Räästasse torganud hiilgava purika
 kristallist hamba
 ja — sõnnikuhunnikust voolinud, Issand, sa
 väikese lamba!

Mütsike peas, seisab uhkena iga vai
 lumises sinas.
 Mu Issand, kui kaunis su talvine mai!
 Hea oled sina!

Kadri Voore

Foto Hintser

Fr. Tuglas 1906. a.

Tuglas on läbi ja läbi esteet — mitte üksnes teoste sisu, vaid ka välise vormi poolest, seda märkigu kas või see, kuidas Fr. Tuglas oma käsikirjad trükivalmis tegi ja teeb: äärmiselt korralikult kirjutatud, ilusal paberil, ridade ja lõikude vahed millimeetritega märgitud.

Olles maapaos ei katkestanud Ålander-Tuglas sidet Noor-Eestiga, vaid aitas teha korrekture, toimetada trükitud poognaid Soomest Eestisse jne.

Maapagu on Fr. Tuglase muutnud äärmiselt tasakaalukaks ja põhjalikult euroopaseerinud. Tuglase avar silmaring ja loomingu mitmekülgus on teinud ta autoriteetseimaks kirjanikuks Eestis. Ta on alati teretulnud nõuandja ja kogenu abistaja kirjastuse alal ega ole kunagi keeldnud kätt külge panemast seal, kus vaja kaasa tõmmata, küsimata sellest, kas ta selle eest ka tasu saab või mitte; ta on jäänud endiselt „tuuletallajaks“ parimas mõttes, kelle sümpaatset kuju nähakse meelsasti kõikjal.

Jõudu talle edaspidiseks „tuuletallamiseks“.

K. Melso

Mõttekilde

Oleme koolivennad. Tema oli äge „maailmaparandaja“, ta enese sõnadega väljendatult, seepärast polnud tal aega ega tahet hoolida koolis maksvast „etiketist“ ja puudus sagedasti.

Meie aga olime tiined õpihimust, et võimalikult pea — atestaadi kaudu — pääseda nende jõgede äärde, mis voolavad kulda ja mett.

Aga meie kõik tundsimme pea, et see meie kaasõpilane ei ole harilik reames koolipingil: ta vaidles väga veenvalt õpetajate mõningate väidetele vastu ja otse hiilgas oma laialiste teadmistega.

Tema meiega palju ei sobinud, olime tema silmis vist konservatiivsed maapoisid. Aga ega meie siiski päris ükskõiksed olnud revolutsiooni liikumisele. Olime isegi väga vaimustuses Fr. Mihkelson-Tuglase julgusest avalikult kõnelda rahva miitingutel Tartus Ülikooli ees, mis oleks võinud maksta ta elu.

Kord kavatsesime korralada kooli raamatukogu heaks pidu ja Fr. Mihkelson pakkus meile oma näidendit, kuid kahjuks meie seda lavastada ei saanud, sest reaktsioon viis autori maapakku ühes oma näidendiga, ja meil tuli valida venekeelne näidend.

*

H. Mugasto puulõige
Fr. Tuglase novellikogust
„Kuldne rõngas“

O+LUTS PÕUGI

Linoollõiked A. Peerna

Sügis oma koltunud lehestikuga... Viimaks kõik need eluväsinud lehed langevad alla ning tiheda vihma saatel kleepub mõnigi su säärsaapa külge ega lahku sealt enne kui ta ise lükkad minema sinnasamasse porri. Näib nii, et kogu maa ja maailm on hall ja troosti pole kuskilt leida. Tuleks ometi juba üks mõistlik talv oma sätendava lumega! Muidugi pole seegi suurem asi, aga ta ikkagi on märksa parem kui mõni räpane sügis, see kõige ilusa lahastaja. Talv vähemalt, kui ta tahab kanda oma tõsist nime, annab maa- ja linnainimestele kätte nende heinad ja põletuspuud, isegi mõne ehituspilgi sinna hulka.

Joosep Toots istub uue elamu tagakambris ja jutleb oma poja Leksiga, Aleksandriga.

„Küll sina, poiss,“ ütleb muuseas, „oled maias nende sõjajuttude peale. „Sõjajutud ju võivad olla nii kuidas nad on, aga sõda ise on hirmus. Pane seda tähele, väike lupard!“

„Mina ka lähen sõjaväkke,“ nihutab väike Leksi enda isa põlvile.

„See veel puudub!“ ümiseb Toots ja teeb justament nii nagu tegi kogu oma patuseil elupäevil: mh-mh-mh, pup-pup-pup. „Minu issias juba on kasvanud räästani — kas sina, põngerjas, tahad endalegi saada sellist armast asjakest?“

„Mis, mis?“ avanevad poisikese silmad suureks nagu karikad. „Mis asi see on iissias?“

„See on üks pikem jutt ja Abjast teine kõne,“ naeritleb nüüd juba üsna tihedavurruline Ülesoo peremees. „Sellest räägime kunagi edaspidi, siis, kui saad vanemaks; praegu pole sul seda vaja teada.“

„Sina, isa,“ häälitseb uudishimulik Leksi, „ütled alati: edaspidi. Mispärast sa ütled nii?“

Ülesoo vanarahvas on, justkui oleksid kahekesi kokku rääkinud, läinud surnuaiale ega pole lootagi, et nad sealt niipea tuleksid tagasi. Sellal, kui Joosep oli sõdades ja mölludes, tuli sealt ülalt Raja Teele ning omal käel kloppis üles selle uue koha, nagu ütles; muidugi mitte omal käel, vaid ta ainult juhtis selle

ehitamist — raha oli külluses, ja rahaga saab teha — kui just mitte kõik, siis üsna paljugi. Ehitusmeister Ploom, muidu alati lõbus kassinägu, kartis Teelet nagu tuld.

Nii see maja saigi valmis isegi pisut enne tähtaega. „Egas naistega ei saa!“ loopis meister Ploom oma kilomeetripikkusi käsi sinna ja tänna, ning vanad töömehed, kes enam ei kõlvanud sõjaväkke, urisid vastu: „Ega saa. Tuleb, sunnik, siia ja teeb niisugust trevoogat, et hoia alt!“

Umbes selline siis oligi lugu selle Ülesoo uue majaga. Ei, ega Raja Teele mõelnudki sealjuures midagi paha, ta ainult aeg-ajalt ütles pikasõralisele Ploomile: „Töö on selle jaoks, et seda teha, võimalikult ruttu ja hästi. Siis ta kadus vanatarre, kuid üürikese aja pärast jälle oli ehituse juures.

Nagu juba öeldud, sündis see ajal, mil Ülesoo noor peremees heitles sakslastega ning, kaks korda haavatud, pikemat aega lamas hospitalis kuskil Lõuna-Venemaal. Siis ta üsna üürikeseks ajaks tuli koju, leidis eest uue pesa, kuid vanad linnud juba olid lennanud kaugele maale ja Raja omad ühes Kristjan Liblega ja teiste Paunvere elanikkude saatel olid nende maised jäänused viinud viimsele puhkusele.

Ent siis pidi Joosep Toots varsti jälle rühkima... seekord juba oma endiste sõjakaaslaste vastu, sest suurem osa Venemaa rahvast oli pöördunud selja endisele korrale ning muutunud hoopis teiseks elemendiks.

Sellest poleks Joosepile olnud suuremat sooja ega külma, kuid et võõrad tahtsid tema kodumaadki kiskuda oma hõlma, siis ei kannatanud seda välja vana Kentuki Lõvi veri; läks välja juba esimese kutse peale, mis saadeti kodumaa saatuse juhtidelt. Oli siis jälle tublisti vehklemist niihästi idas kui läänes, vahel olid käes üsna kitsad päevad, kuid neist ometi saadi üle. Joosep Toots pääses sellest küll aukliku nahaga, aga süiski pääses, kuna mitmedki tema koolivennad olid lahingusse viinud oma viimse hingetõmbe. Nii olid sinna jäänud väike Jüri Kuslap, keda kihelkonnakoolis tunti

„Mis, mis? Mis asi on see
iissias?“

Tiuksi nime all, Järveots, tõsine kangelane, kes mitmeis kokkupõrkeis vaenlasega oli teinud „hulle tükke“, Peterson, kelle kaupmehekalduvused avaldusid juba koolipõlves ja arenesid edaspidigi, kuid siis ta, mehike, ikkagi ei mõistnud kaubelda surmaga. Peale nende ja teistegi oli heitlusväljale jäänud ka rätsepmeister Kiire keskmine poeg Viktor, Joosep Tootsi silmis õieti kõige mõistlikum neist kolmest. Seevastu aga tuli Georg Aadniel koju tagasi, priske ja punane nagu maasikmari. Tema enda jutu järele ta küll oli loendamatu kordi põlvini sulistanud veres, aga kus tegijaid — seal nägijaid: veres oli teda nähtud sulistamas ainult töökodades ja moonavorides. Nüüd on ta kibedasti ametis seega, et venna elu eest vanemaile, see on e n d a l e, muretseda asunikotalu: „Kui kolmest vennast kaks on olnud lahinguväljadel, kus üks neist saab surma,“ pajatab ta kõigile ja kõikjal, „siis ometi peavad ellujäänud selle eest ka midagi saama. Jah, muidugi oleks läinud noorimgi vend Benno, kuid see oli veel liiga noor.“ Aga kui Aadnielilt küsitakse, kus siis on tema Vabaduse-rist, kui ta sõjas oli selline „maru“ mees, siis vastab, krimpsutades huuli: ta oleks selle võinud saada igal

ajal, kuid pole tema selline mees, kes oma nina kõikjale ette topib.

— No, aga mis need Kiire omad selle asunikotaluga peale hakkavad, kui nad ta saavadki — kõik Kiired ju on hantvärgid, rätsepad?“

— Nnoh, tõmbub Aadniel õlgadesse —, pole see talupidaminegi jumal teab milline kunst — küllap nad sellega toime saavad; ega selle põllupidamisegi juures ole vaja nõiasõnu ja soolapuhumist. Eks ole? Ja kui nad ise ei taha maad harida, siis ju võib selle krundi ära müüa.

— Vaata, vaata! — pööravad siis päid ja kehivad õlgu mõnedki põlised ja ka vasthakanud talunikud. Ei, egas Jorh Aadniel muidugi on kange mees, olgu kas sõjas või rahuajal, ja päris kena oleks vaadata, kui rätsepad veavad sõnnikut ja künnavad kesa.

— Kus juhmid! — kehitas Aadniel omakorda õlgu, mis nüüd enam pole nii kõhetud kui tema nooruspäevil, vaid on muutunud märksa ümmaramaks. Kas iga aus ja ülesehitav töö pole kiiduväärt nähe? Mis nad õige arvavad? Eriti need, kes sellal, kui nemad olid vaenlastega rinnutsi koos, istusid oma soojades taredes, sõid

„Kus juhmid!“ — kehitab Aadniel omakorda õlgu...

sealiha kapsastega ja magasid rahulikult? Ei, ei siin pole midagi muhelda, kui asjaolusid tahetakse hinnata õiglaselt. „Ei tea veel,“ lõpetab Kiir tavaliselt oma kõne „mis oleks kenam vaadata: kas kündjat rätsepat või teid endid, kui poleks olnud vahvaid isamaa-kaitsjaid?“

Harilikult tekib siis vaikus ega pole seekord enam kellelgi midagi ütelda, sest lõppude lõpuks ju kõneleb Kiire Aadniel sula tõtt. Ent tuli ainult ajutiselt jääb hõõguma tuha alla, et sealt mõninga aja pärast uuesti välja pursata. — Kõik olgu ja jäägu nii kuis on, aga kuidas julgeb rätsep endki nihutada nende vahvate sekka? Vaata, tekib seal kuskil mõni endine frondisõdur kõnelejate sekka, endal „nokk“ soe, patsutab Kiire õlale ja pahvatab hoolimatult: „Noh, sõber Aadniel, räägitakse, sa olevat seal kuskil Võru- või Petserimaal jumala ihuüks võitnud vaenlastelt ühe nužniku — kas on tõsi? Vange sa pole võtnud, sest see asutus parajasti juhtunud olema tühi, aga siiski olnud sinu tormijooks nii äge, et kaaslased teinud suured silmad ja öelnud: „Näe, inimene jookseb lausa surma suhu!“

Siis muutuvad Aadnieli silmavalged punaseks ning

suus tal on niipalju mürgiseid vastuseid, et kõik korraga ei mahu sealt väljuma. Aga summutatud naerukihin ja kõha ümberringi selgesti räägivad oma keelt: meeste poolehoid kaldub uustulnukale. Ja kui viimane oma taskuraamatu vahelt või rahakotist võtab sini-must-valge paelaga risti, siis hakkab Kiir piiluma ukse poole. Ah, kui tore oleks temalgi kuskilt tõmmata midagi niisugust ja susata sellele häbematule nina alla! Aga kui ei ole — siis ei ole.

Jaan Imelik oli juba kodumaa sõja algupoolel saanud sügava kuulihaava kerre, oli olnud ajajärk, mil isegi optimistlik kirurg Reintal raputas pead, puhastades ja sidudes tema haava, aga näe, mehe võimas organism pidas vastu, tegi imet. Enam-vähem tervenedes ta tegi juttu uuesti frondile minekust, kuid sinna teda ei lastud; anti mingi kergem koht tagalas, — esialgu, nagu öeldi. Ja see „esialgu“ kestis sõja lõpuni, sest mees oli ikka veel nõrgavõitu.

Vana tõhk, Tõnisson, oli koju tulnud hirmsate jooksjavaludega ehk krematismusega, nagu ta ise ütles. Põeb praegugi seda tõbe, määrrib ja võiab oma ihu iga-suguste õlidega ja piiritustega, kuid miski ei aita. Vihma

Jäädes purju ...

ja sulailnade eel ei tule toastki välja; kas lamab voodis vaipade all või istub pliidisuu ees, ainult uriseb nagu tige peni. Kuivil päevil ta siiski on kõbus mees ja punetab tema tugev kael nagu muistegi; paljastab ülakeha, töötab kahe mehe eest. Aga aeg-ajalt juhtub selliseid lugusid, et, istudes kuskil pulma- või peolauas naabrite juures, äkki aietab ja hakkab triikima oma jalgu. „Noh,“ ütleb siis, „võtke heaks või pange pahaks, aga homme tuleb vihma.“ Ja kui seepeale mõni lauakaaslane kahtleb selles — et ega ikka ei tule, vaadaku milline ilus ilm väljas —, siis on Tõnisson valmis vedama kihla ükskõik mille peale, et tuleb. Lööbki käed kokku mõne kaugemalt tulnud mehega, kes veel ei tea või ei tunne küllalt hästi tema reumat, ning võidab alati.

Mõnikord juhtub Tõnissoniga veidramaidki asju. — Jäädes purju, hakkab kinni mõne kõrvalistuja jalast ja hakkab seda masseerima sellise innu ja õhinaga, et naabril kipub vesi silma ning päästab teda ainult valju röögatus. Siinjuures peab tähendama, et sääraseil juhtumeil kuulub naabri jalg enamikult kellelegi naisolen-dile. „Ah, vabandust!“ sügab siis kukalt, „Arvasin, et see on minu jalg.“ Seletab siis veel natuke pikemalt, kuidas see kõik oli ja tuli ning tavaliselt lõpetab sellega: „Mis n'd, sõda — see on tühine asi. Aga vaadake selle tagajärgi! Vaadake kas või mindki. Kuhu ma nüüd enam kõlban, kui mu jalad valutavad nii hirmsasti, et ma enam ei suuda vahet teha oma ja võõraste koibade vahel.“

(Järgneb)

R. Tiitus

Seltskondlik koosviibimine „Vanemuises“ 23. veebr.

Teist sellist rahvamurdu „Vanemuises“ on vaevalt olnud, muidugi kui maha arvata Põllumeeste Seltsi loteriid ja mõned mürglirikkad poliitilised koosolekud. Kõik ülemise korra saalid paisusid publikust, kuhu kuulus esitajaid kõikidest seltskonna kihtidest.

Alul rühmitusid koosviibijad laudkondadesse tutvusringkondade järele, aga hiljem kadus see moment ära, meeolelu tõustes olid ka vastsed tuttavad peagi sõbrad.

Üllatust pakkus seekord ohvitseride esindusmunder, mis oli otse nõelasilmast tulnud.

Piduperemehed olid sedakorda ülikooli rektor, linnapea ja diviisi ülem kol. Traksmaa, kelle käte vahelt kõik külalised pidid „läbi käima“.

Tõmbenumbriks õhtul olid kaerajaan ja masurka, milledest eriti viimase suhtes oleks imestada, miks saali lagi (või põrand) sisse ei langenud. Säärase kõva põrutamisega läks too poola panide tants.

Ülaltoodud pildile on sattunud päris juhuslik seltskond. Peale piduperemeeste kolmiku võib ära tunda kirjanik Mihkel Jürnat, kujur Ellerit ja advokat Karlsoni, kes seesmise sunni mõjul ei tohi puududa üheltki peenemalt koosolemisel. Keskel on kokku sattunud professor Ein, lõhnaõlitööstur Lill ja „Vanemuise“ Aloe, kõik muidugi ilma pikema jututa tuntud mehed.

Daame esitavad sedakorda „tantsusammul läbi elu inimesed“, Nora Liina ja Ella Ilbak. Kindrali mundris härra, kes prof. Kruusiga juttu ajab, on muidugi prof. Puusepp. Toimetaja Kitsberg ei tohi muidugi puududa ega ka noor vanur prof. Koppel.

Kahjuks on meie pilt saanud pisut väikene, nii et ülejäänud 680 osavõtjat on pidanud välja jääma, millist viga järgmisel korral katsume heaks teha.

„Äraelamine“ või areng?

Elu õpetab, ütleb vanasõna. Ja praegu ongi õppe- ja küpsemisaastad Eesti poliitilises — ka majanduspoliitilises — mõtlemises.

Sorides ajalehtede vanu aastakäike, üllatavalt selgub, kuivõrd on tõusnud meie ajakirjanduslike arutluste tase. Muutunud on probleemide asetus — ja suurem, tihtipeale ka viljakam, on pingutus nende lahendamiseks.

Üldpoliitikas: erakondadevahelise näaklemise asemele tulid esirinda demokraatia põhiprobleemid: nimelt — rahva ja riigi orgaaniline side, rahva isetegevus ja kodaniku vabadused riigi alusena. Kõike tuleb kätte võidelda — ning ka läbi mõelda. Sest riigiõiguslikud doktriinid üksi ei aita, kui haritlane kaotab oskuse — olla rahva usaldusmees.

Majanduspoliitikas: enne oli meil põhiprobleemiks — kaubabilansi tasakaal. Teadlikumad inimesed pidid kulutama ääretult palju tinti lihtsamate aabitsatõdede selgitamiseks: nimelt, et kaubabilansi aktiivsus ei tohi olla majanduspoliitika a ja o, sest ekspordist saadud raha kulutamata jätmise ei tee rahvamajandust rikkamaks; kui impordiga suureneb rahvamajanduse tootlikkus (tootmisvahendite sissevedu), siis ei tohi karta ka ajutist passiivsust. — Kuid need olid üksikud hääled; tooniandvad olid need, kes seadsid Leedu Eestile eeskujuks: kaubabilans oli seal aktiivne, kriisi ta ei pidanud tundma, ning et rahva elutase oli seal palju viletsam meie omast, siis oli järeldus: elame üle jõu, — peab kokku tõmbama! Elame ära ka väiksemalt!

Nüüd pole säärast juttu juba ammu kuulda. Mitte seepärast, et Leedu idüll on haihtunud ning kriisisurve on seal rahvast mässule viinud: vaid sellepärast, et meie oma katsumisaastad olid liiga õpetlikud.

Meie kriisiliikumine oli teadagi väga segane oma sihtide, eriti nimelt majanduspoliitiliste sihtide poolest. „Uued näod“, kohtade jaotamine, — need olid konkreetsemaid momente selle liikumise programmis.

Kuid kellel olid silmad, see nägi: meie poliitiline kriis ei tulnud kogemata, juhuslikult, — näit. riigikogu esimese põhiseadusekava läbikukkumise tõttu. Vaid tema taga peitus ummikutunne rahva hulkades, ning et säärane tugev ummikutunne võiks tekkida, selleks on vaja, et rahva jõud oleks suurem kui ruum selle jõu rakendamiseks.

Nüüd on kainenemise aeg. Elu sundis rohkele ümberhinnangutele. Umbne ja pime viha on maha käinud; majandusliku kitsikuse surve on

lõdvenenud ja nüüd võib rahvas palju rahulikumalt mõelda sellele — kuidas saab viia Eesti elu tase mele, mida väärib Eesti rahva elujõud.

Samal ajal võtab haritlaskonnas järjest rohkem pinda uus nõudmine, uus lööksõna. Nimelt — tahetakse aktiivset majanduspoliitikat.

Mida mõeldakse selle all? Erakorralise aja saabudes hakkas riigiaparaat senisest rohkem ringi vaatama — sihtjoonte otsimisel. Seni oodati näpunäiteid poliitilistest erakondadest; seni kurdeti, et parlament takistab majanduselu asjatundlikku juhtimist. Ja kui olukord vabastas riigiaparaadi parlamendi järevalvest, saavutas vist sellega piiramatut võimu ka majanduse üle: kõik on ju temal peos, kogu majandus eksisteerib riigi kaitsel ja sisuliselt riigi riisikol; ummistumine rahaturul näitas, et riigi määrata on ka edaspidise arengu suund, sest eramajandus ei ole suuteline suurejooneliselt initsiatiiviks.

Sellest — küsimus, mis riigiaparadil paratamatult pidi tekkima: kuidas ja mis suunas rakendada oma võimu majanduselus? Võis katsuda leida erapooletumat joont riigitoetuste jagamisel, kuid need toetused ise, — kas peavad nad igavesti kestma?

Nüüd langes riigiaparaadi, s. o. õieti riiki kandva haritlaskonna peale enneolematult suur ülesanne. Mitte nüüd ei kujunenud asjad, nagu L.-Euroopa riikides, kus haritlaskond on vaid kodanluse nõuandja; meil osutus ta — riigi kaudu — kodanluse peremeheks.

Kas on see olukord soovitatav? Kahtlused selle kohta ei ole kaugeltki põhjendamatud. „Aktiivse majanduspoliitika“ lööksõna on ju esialgu ainult lööksõna, igasuguseid majandusprogramme ähvardab paberile jäämine. Riigil puuduvad ka andmed toetatava majanduse tõelise olukorra kohta, — eriti mis tööstusesse puutub. Selle eest on majanduse sõltumine riigist unerohuks eraalgatusele — ja teeb ühtlasi eriti valusaks kõik puhtpoliitilised võitlused.

Kuid küsimus ei ole õieti selles, kas teatud olukord meile meeldib või mitte. See olukord on välja kujunenud mitte mingisuguse doktriini mõjul, mitte sellepärast, et keegi oleks seda teadlikult tahtnud, vaid ta on ajaloolise arengu vili. Olematuks seda teha ei saa, riigi toetuste järsk lõpetamine pole tegelikult teostatav. Niisugune peab mõtlema, kuidas võib tekkida võistlusvõimeline, oma jalul seisev majandus, s. o. peab ikkagi mõtlema — aktiivsele majanduspoliitikale.

See mõtlemise ülesanne on ju igal juhtumil haritlaskonna täita. Majandustegelane teeb äri antud olukorra tingimustes, arvestades antud tehniliste eeldustega, antud palkade tasemega, antud majanduspoliitikaga. See äritegemine on meid viinud sinna, kus meie praegu oleme. Küsimus on järelikult, — kuidas saab tema sotsiaalsed, tehnilised, majanduspoliitilised eeldused selleks, et rahva elutase tõuseks ja rahvamajanduslik tootlikkus kasvaks.

Psühholoogilised eeldused on igatahes juba kujunemas; „aktiivse majanduspoliitika“ lööksõna tähistabki seda, et „äraelamise“ hingeelu asemele on meil viimaks tulemas dünaamiline elukäsitlus.

Selle pöörde üheks avalduseks võib lugeda riigivanema uueaasta kõne 1935. a. Eesti rahvaarv kahekordseks! Nende sõnade valguses selgub igale mõtlejale inimesele, kui palju tööd seisab meil ees. Töölisühingud arvestasid välja, et 3-liikmelise perekonna ülalpidamiseks on vaja vähemalt 95 krooni — kuus ja keegi pole ütelnud, et see arv on liialdatud. Kui suuresti peab tõusma rahva elutase, et riigivanema sõnad saaksid teostuda!

Dünaamiline elukäsitlus, või lihtsamalt üteldes edutahe, — sellest eesti rahval ei olnud kunagi puudust. Talurahva vabastamisest saadik on eestlane visalt ja jonnakalt edasi püüdnud. Kuni tuli iseseisvus ja ühes sellega — nagu alul näis — pidi edu muutuma eriti kiireks. Kui mitte teisiti, siis riik pidi aitama, — ta oli ju nüüd oma riik. Kuid nüüd on selge, et nii lihtsalt see ei lähe. Edu ei tule iseenesest, seda tuleb saavutada samm-sammult, igaveses pingutuses. Nii oli pandud möödunud sajandil alus Eesti talupidamise arengule, nii peab kujunema ka säärane tööstus, mis ei ela rahva arvel, vaid on aluseks rahva rikkuse tõusule.

Jõudu on küllalt, aga sellega pole midagi peale hakata, — sellest umbsest tundest kasvas välja meil — nagu mitmepool mujal — poliitiline kriis.

Ja sellest kriisist ülesaamiseks ei aita kõige ideaalsem põhiseadus, kui rahva energiale pole näidatud tee parema elu kättevõitmiseks.

Eesti rahval pole ruumi? Ruutkilomeetreid on igatahes küllalt. Kui vapside unistuseks oli — välispoliitiline avantüür, paljastasid nad sellega oma liikumise ebaterve tuuma. Tõeline raskuse võitmine on — majanduse intensiiveerumises. Tööstuse arengu võimalusi on meil kasutatud väga puudulikult; koguni uurimustöid on tehtud suhteliselt vähe. Madal palgatase võimaldab suurt kapitalide kuhjumist, mis jäävad tarviliikult rakendamata, „tasakaalustunud äraelamise“ oludes.

Siit — konkreetsed ülesanded, mis seisavad inseneride, majandusteadlaste, poliitikategelaste ees. Mida suuremad on raskused, seda suurem on mure. Ja Eesti tulevik sõltub sellest, kas suudab haritlaskond jagada muret, kas kujuneb ta selleks, milleks ta peab olema, s. o. rahva peaajuks, — või rahuldub ta oma „äraelamisega“ ning jätab rahvast käärima oma ummistunud jõutundes.

A. Renning

P. S. „Tänapäeva“ eelmises numbris avaldasin mõningaid mõtteid tekstiilvabrikute ja kaupmeeste kohta. Minu arvamine oli, et kaubanduse selle või teise arenemistendentsi üle otsustajaks peab olema ei keegi teine kui tarvitaja; temal olgu vaba võimalus osta sealt, kus kaup on parem ja odavam ja riigi vahelesegamiseks ei tohiks siin olla ruumi. Nähtavasti on ka valitsus samal seisukohal; vähemalt pole kaupmeeste aktsioonil seni olnud loodetud tagajärgi. Kaupmeeste Keskliidu häälekandja on nüüd minu sõnavõtule nii vihane, et ähvardab „Tänapäeva“ ärimeeste kuulutuste ärajäämisega! Kahetseme väga, et asjaliku poleemika asemel tarvitavad kaupmehed võitlusvõtteid, mille sihiks on avaliku arvamise korrumppeerimine. Sest kui ühistegevus hakkab kuulutama seal, kus teda mitte ei arvustata, tööstus, põllumajandus ja riik ise asuvad samale teele ja ajakirjandus on küllalt selgroota, et lasta end sellest mõjutada, — mis jääb siis eesti avalikust arvamisest?

A. R.

EESTI HÜPOTEEGIPANK

Tartus, Promenadi tän. 5, omas majas

annab linnade ja alevite kinnisvaradele pikaajalist laenu pantlehtedes. Laenult võetakse aastas 6¹/₂% intresse ja 10% kustutusmaksu. Laen kustub automaatselt 33¹/₂ aastaga.

E. Hüpoteegipanga pantlehed annavad aastas 6% sissetulekut ja on heaks kapitali mahutamise vahendiks, olles kindlustatud kõigi panga varadega, laenuvõtjate kinnisvaradega ja nende solidaarse vastutusega, samuti ka kindlustusseltsidega sõlmitud erilepingutega. Neisse pantlehtedesse võib mahutada seltside, ühingute, haigekassade, vaeslaste, omavalitsuse ja muid kapitale ja neid pantlehti võetakse valitsusega tehtavate lepingute tagatiseks ja aktsiisi ning tollimaksu kindlustuseks.

Martha Eggerth

Imelaps, kes juba 9 aastaseks on ooperis

Umbes 17 aastat tagasi Ameerikas, Brooklyn'is. Lastemänguplatsil väikeste neegripoiste ja neegritüdrukute keskel laulab kuldblond kuue-aastane tütarlaps imeilusa häälega lastelaule. Selle väikese lauljari vabaõhukontsert äratas ka suurte tähelepanu ja varsti on laste ümber kogunenud tihe rahvapilt, kes kõik huviga kuulavad väikese tüdruku esinemist. Selleks kontserdiandjaks osutus hilisem filmikuulsus Martha Eggerth, toorkord hüütuna lihtsalt Mausiks. Ta viibis Ameerikas koos oma vanematega, kuna ta ema, tuntud kontsertlaulja oli seal oma esinemisreisil. Väike tüdruk oli kasutanud oma hoidja tähelepanematust ja põgenenud kodunt mängumurule, kus neegrilaste keskel andis oma elus esimese kontserdi.

Kolm aastat hiljem angažeeriti 9-aastane Martha Eggerth juba Budapesti Ungari teatrisse ja kogu Ungari ajakirjandus rääkis pikkades kirjutistes temast kui uuest, tõelisest imelapsest. Kaheteistkümnenda-aastasena on Martha Eggerth juba nii suur kuulsus, et temale korraldatakse esinemisreisid Skandinaavia maadesse.

Noore neiuna oli Martha Eggerth juba tunnustatud lauljatar, kes esines paljudes Euroopa pealinnades silmapaistvates osades ja teatripublik otse külvas teda üle õnnitlustega.

Tema avastajaks filmi jaoks, või õigemini öelda filmi meelitajaks osutus filmirežissöör Richard Eichberg, kes nägi Martha Eggerthi esinemist Hamburgi ooperis. Film ei vaimustanud aga sugugi noort lauljari ja esimestest

K I N O

kutsetest ütles ta kaunis kategooriliselt ära. Kangekaelne filmirežissöör ei jätnud aga oma kavatsust ja tagajärjeks oli, et Martha Eggerth siiski sõlmis lepingu „Ufaga“, asudes ühtlasi töötama Berliini.

Alul ei läinud filmis esinemine sugugi nii libedalt kui arvatud. Tuli palju ümber õppida ja end täiendada vastavalt filmiosadele, kuid need esimesed raskused ületas Martha Eggerth peagi. Tema tõelisteks sensatsioonideks kujunesid aga filmid „Havai lill“, „Silva“ ja „Vaikselts anuvad mu laulud“, mis ühtlasi tõstsid Martha Eggerthi filmitähe kõrgemaks täheks. Ka tema hilisemad filmid „Blond Carmen“, „Casta Diva“ ja „Clo-Clo“ vaid lisandasid talle kuulsust.

Martha Eggerthi fenomaalne edu Euroopas ei jäänud tähele panemata ka Ameerika suurtes filmikontsernides ja teda hakkasid ründama nende agendid, pakkudes üksteise võidu üha paremaid tingimusi filmikuulsusele. Selle tulemuseks oli, et möödunud aastal Martha Eggerth sõlmis lepingu Ameerika suure filmikontserni „Universal Pictures Corporation'iga“ ja möödunud aasta sügisel lahkus Euroopast oma uuele teenistuskohale. Viimaseks Euroopas valmistatud filmiks Martha Eggerthiga osutus „Clo-Clo“, mis jooksis ka eesti kinodes.

Koos Martha Eggerthiga lahkus Ameerikasse ka kuulus Poola tenor Jan Kiepura. Selle järele tõid Euroopa filmiajakirjad sensatsioonilise teate, et Martha Eggerth ja Jan Kiepura on abiellunud. Viimane seletas selle kuulduse peale aga Ameerika filmiajakirjade reporteritele, et see on täielik väljamõeldis, kuna nemad Eggerthiga olevat vaid väga head sõbrad. Kindel on aga see, et Martha Eggerthi ja Jan Kiepura vahel on juba pikemat aega valitsenud ühisõbralik vahekord ja Martha Eggerth alati oli vaimustatud Kiepurast ja tema laulust ka siis, kui ta kuulsat tenorit veel isiklikult ei tundnud.

Suurema osa oma filmikuulsusest on Martha Eggerth saavutanud just lõbusate helioperettidega. Möödunud aastal vändatud film „Casta Diva“ näitas aga Eggerthi sootuks uues osas. Tal tuli siin mängida ülikurba ja traagilist osa, tülles sellega toime ülihästi, nagu seda tõendab ka selle filmi suur menu. Ühtlasi tõendab see veel seda, et Martha Eggerth ei lepi ainult ühe žanriga, mis talle toonud kuulsuse, vaid küpse kunstnikuna püüab oma kunstilises loominguks täiusele.

Martha Eggerthi kohta olgu veel märgitud, et ta rahvuselt on ungarlanna ja sündinud Budapestis, kus ta ema oli ooperilauljatar. Praegu on ta veel võrdlemisi noor ja saab tänavu kevadel alles 24 aastaseks. Tema isiklikuks lõbuks on alati olnud reisimine ja pea iga vaba minuti kasutab ta selleks, et oma muljeid värskendada uute maastikkude ja linnade nägemisega.

Silmapaistev on Martha Eggerth veel seepoolest, et ta valdab viit keelt ja dikteerib oma filmid ka isiklikult teistesse keeltesse.

Ameerika filmielu ei meeldinud nähtavasti Martha Eggerth'ile. Ta ei leidnud seda kodusust ja südamlikkust, mis teda ümbritses Euroopas. Seepärast kuulemegi Martha Eggerth'i tagasitulekust Euroopasse ja nagu „Ufa“ poolt avaldatud filminäitlejate nimestkiust selgub, on kinotäht sõlminud nimetatud filmikontserniga jällegi lepingu 1936/37. a.

Kirjandus

MIDA PAKUVAD KIRJANIKUD 1936. a.

Läinud aastane lõikus kirjanduspõllul oli ülikirikalik. Sellest väiksemaks ei töota kujuneda aga ka tänavune kirjandustoodang, vaid võib kujuneda koguni möödunud aasta toodangut ületavaks. Kuigi pole veel teada kõikide kirjanikkude töökavad eeloleva aasta jooksul, võib siiski loota esialgsete kuulduste põhjal otsustades uusi teoseid pea kõigilt kirjanikelt.

Püüame allpool tuua lühikese ülevaate meie kirjanikkonna kavatsusist käesoleva aasta jooksul, niivõrd kui seda võimaldavad teadaolevad andmed.

Viimasel ajal üliproduktiivseks osutunud K. A. Hindrey on tagasi tõmbunud linnaelust ja Krootuse mõisa vaikuses süvenenud tõsisesse töösse. Nagu kuuldub, valmivat selle töö tulemusena juba aprilliks jõuluks ilmunud ajaloolise romaani „Urmas ja Merike“ teine osa. See osa romaanist käsitleb ajaloolist perioodi, mil eestlased sooritavad oma kuulsusliku retke Rootsi ja seal hävitavad Sigtuna linna. Hindreyl olla kavatsus selle romaani sündmustikku edasi arendada ka veel peale teist köidet. On ka vaevalt usutav, et Hindrey sel aastal piirdub vaid ühe teose saatmisega lugeja kätte ja ei eksi vist küll palju, kui öelda, et „Urmas ja Merike“ kõrval samalt autorilt ilmub meie algupärase ilukirjanduse rikastamiseks käesoleval aastal kui mitte rohkem, siis vähemalt veel ükski teos.

„Isade maa“ autoril A. Gailitil olla käsil uue raamatu kirjutamine. Selle üksikasjalik iseloom pole praegu veel teada, kuid kuulduste järele otsustades peaks sellegi sündmustik arenema Vabadussõja miljöös.

A. Mälk on tänavu juba avalikkusele andnud oma novellide kogu „Rannajutud“. Selle kõrval on autoril käsil aga suurem ajalooline romaan, mille aineistik haarab eestlaste minevikku aa. 1183—1200. Romaan on jaotatud 15 peatükki ja paisub kuni 400 lhk. paksuks.

J. Kärnerilt on esialgu oodata juba möödunud aastal ilmuma pidanud romaani „Tõusev rahvas“. See romaan on kirjaniku poolt kavatsatud triloogiaks ja tahab kujutada eesti talupoegliku rahva ülesrühkimist Vene kroonu ja balti saksluse väe ja võimu alt iseseisva, oma riiki rajava rahva seisukohale.

Vanameister O. Luts on asunud oma Tootsi lugude järje kirjutamist „Sügise“ nime all, mis algab ilmumist „Tänapäevas“. Selle kõrval tahab kirjanik aga käesoleva aasta jooksul valmis kirjutada veel oma mälestustekogu 8. ande.

Kõigi kuulduste kohaselt on sel aastal oodata veel uut romaani E. Hubel-Metsanurgalt ja oma uue näidendiga „Kuningal on külm“ avalikkust tänavu juba üllatanud A. H. Tammsaarelt peaks julgema samuti oodata uut teost.

Möödunud aasta romaanitoodangus silmapaistvalt esinenud M. Raualt on praegu trükis novellikogu „Õhtused kajakad“. Käsil on kirjanikul praegu aga veel uus romaan, mille sündmustik areneb osalt linnas ja osalt maal.

R. Rohult on trükis romaan „Verioja mõis“, mille ilmumist on oodata juba lähemal ajal. Sellele lisaks võib autorilt oodata aga veel paari teost, neist üks memuaaride laadi.

J. Jaigilt ilmub lähemal ajal noorsooraamat „Tondijutud“. Kuuldavasti tahtvat kirjanik selle järele asuda viljelema ka teisi kirjanduslikke alasid ja selle kohaselt on asunud autor kirjutama kahte näi-

dendit, millede lisaks on projekteerimisel ka uus romaan.

Uuele alale tahtvat siirduda ka luuletaja J. Sütiste, kes kavatses hakata kirjutama romaani.

A. Jakobson on esialgu süvenenud töösse ülikoolis, kuid võib olla vist küll eksimatult kindel, et sellele vaatamata Jakobson ka tänavu ei loobu avalikkusele andmast mõnda uut teost. Kuulduste järele peaks autori järgmine teos olema romaan.

Huvitavate mälestuskogude autor J. Vahtra kavatses sügiseks valmis kiirjutada oma mälestuste kolmanda osa.

Nooremast generatsioonist on Enn Kippelil valminud ja viimistlemisel tõhus romaan ajaloolisel aineistikul. Romaani pealkiri on „Suure nutu ajal“ ja selles käsitab kirjanik Vene-Liivi sõda, kus juures romaani peategelaseks on ajaloost tuntud Tallinna müntmeistri poeg Ivo Schenkenberg.

L. Anveltilt on trükis romaan „Eluhirm“ ja möödunud aastal oma esikteosega esinenud P. Viidingult peaks ootama tänavu kõigi eelduste kohaselt üht proosateost.

Tähelepanuvääriva romaani on kirjutanud Helmi Mäelo. Tema teose pealkiri on „Teras“ ja selle sündmustik areneb Tartus asuvas Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi Tütarlaste Gümnaasiumis perioodil, mil kooli juhatajaks oli veel kadunud P. Põld. Romaani tegelaste hulgas võib tunda ära paljusid kujusid kooli õpetajaskonnast.

Leida Kibuvitsalt on oodata tänavu samuti romaani, mille pealkirjaks „Lugu Manglusest, sepapojast“. See romaan kõigi eelduste kohaselt peaks tähendama murrangut Kibuvitsa senises toodangus ja mõndagi uut pakkuma.

Kolmanda romaani naiskirjanikest annab A. Ostra. Temagi romaan on juba valminud ja saanud pealkirja „Lindva“.

A. Taar esialgu saadab välja värsivormis kirjutatud noorsoojutu „Mustlase koer“, kuid sellele lisandub aasta veeredes kuuldavasti veel üks näidend. Samuti ilmub meie noorsoojuttude autorilt M. Sillaotsalt uus noorsoojutt läinud aasta jõuluks ilmunud „Trips, Traps, Trulli“ järjena.

Novelli „Palun seda härrat“ autor L. Tigane olla asunud kirjutama uut teost, kuid selle iseloomu ja aineistiku kohta sedapubku puuduvad veel üksikasjalikumad andmed.

„Tööliteaatri“ juubeli puhul

Huvi ja sümpaatiaga oleme võinud jälgida ühe noorema Eesti teatri — „Tallinna Tööliteaatri“ — arengut ja kujunemist. Alles hiljuti jõudis „Tallinna Tööliteaater“ oma elu kümnendasse aastasse. Sel puhul ajakirjandus üksmeelselt kriipsutas alla neid teeneid, milliseid „Tallinna Tööliteaatri“ on olnud Eesti lavakunsti ajaloos ja seda positsiooni, millise nimetatud teater on võitnud teiste Eesti teatrite seas. Juubelikirjutused harilikult sisaldavad rohkem kiitust, kui seda ollakse teenitud. Nii on see olnud ka käesoleval korral. Muidugi ei saa salata „Tallinna Tööliteaatri“ seniseid suuri teeneid ja saavutusi, kuid ei saa mööda mõningate kahtluste tõusetamisest tema praeguse kunstilise olemuse kohta. Nende kahtluste avaldamine teatritele võib-olla on isegi kasulikum kui ainult kiitus.

Kui me seni „Tallinna Tööliteaatri“ oleme suhtunud suure sümpaatiaga, siis on see tingitud olnud selle teatri minevikust. Aeg, millesse langeb „Tallinna Tööliteaatri“ tegevuse alguaeg, on tuntud Eesti teatri kriisajajana. Eesti teatrielu oli surutud nagu mingisse isepärasesse tardunud olekusse. Tööliteaatri tegevus tõi hoogu ja värskust, raputas üles tardumusest, tundus uusi tuuli ja püüdeid. Noore teatri ülesanded olid eluteenistuslikud. Lähtudes põhiarusaamast, et teater ei ole ajaviide, vaid ühiskondliku funktsiooni sooritamine, püüti vormida masside tahtmusi ja tundeid, neid panna liikuma uue ühiskonna taotlemise suunas. Ühenduses sellega otsiti uusi teid ka lavakunsti vormis. „Tallinna Tööliteaatri“ esimene periood on iseloomustatav julgete katsete poolest. Muidugi alul ei suuda teater veel mõjuvalt kõnelda massidele, teatri küllastajate arv on väike, kuid see kasvab kord-korralt, ühenduses teatri mõju kasvamisega nii, et ta pakub publikule meeldijäävaid, vapustavaid elamusi. Siin teater on saanud massiteatriks, massi soovide ja püüdmuste hingestajaks ja kajastajaks.

Võiks arvata, et siin jõuab lõpule „Tallinna Tööliteaatri“ kunstilise ja eriti ühiskondliku olemuse kujunemine. Aga see pole siiski nii. „Tallinna Tööliteaatri“ areng saab teatud teisema suuna. Meie ülesandeks ei ole jälgida selle arengu sisemisi ja väliseid põhjusi. Kuid võib kahtlustelt väita, et senise „Tallinna Tööliteaatri“ areng rahvateatriks, sõna selles tähenduses nagu meil seda tuntakse, on tingitud ka sellest, et teater minetas oma masse juhtiva positsiooni, muutudes ise masside juhitavaks. Publiku kasvuga paneb publik end maksma.

Eelnevaga ühenduses on oluliselt muutunud „Tallinna Tööliteaatri“ kunstiline positsioon. Teatri ühiskondlikud ja eluteenistuslikud funktsioonid on muutunud otsustaval määral ajaviiteliseks. Rääkimata sellest, et kaasajal on üldse kadumas arusaamine kunsti ja teatri ajaviitelisest ja meelelahutuslikust tähendusest, tuleb üldse asetada küsimusemärgi alla n. n. rahvatükkide kunstiline väärtus. Käesoleva ajakirja veergudel on sellele juba varemgi tähelepanu juhitud. Siinkohal olgu ainult rõhutatud, et „Tallinna Tööliteaater“ oma rahvatükkide lavastustes on eriti alla kriipsutanud iselaadilist pikantset joont, mida ei saa seletada muidu, kui vastutulekuga publiku maitsele. Kaheldamatult osa publikut tõmbab just see pikantne külg lavastustes.

Eelnevaga ühenduses on aga muutunud üldse ebamääraseks „Tallinna Tööliteaatri“ kunstiline positsioon Eesti teatrite seas.

Rahvatükkide eera avamisega Eesti teatri ajaloos on muidugi „Tallinna Tööliteaater“ suuresti seotud. Nende lavastamiselgi on taoteldud uusi ja senikasustamatuid viise. Kuid „Tallinna Tööliteaater“ selles osas ei ole jäänud ainsaks Eesti teatrite peres. Ka teised teatrid tegelevad rahvatükkidega ja lavastuslikult avaramate lavatehniliste võimaluste tõttu suudavad enam.

Klassikaliste teostega samuti ei suuda „Tallinna Tööliteaater“ võistelda esindusteatriatega, eriti „Estoniaga“, niihästi lavatehniliste võimaluste kitsuse tõttu, kui ka selle tõttu, et üksikud näitlejad individuaalselt ei suuda ületada näit. „Estonia“ omi. Oma tegevuse alguaajal aga „Tallinna Tööliteaater“ võitis mängus kollektiivi ja ansambli rõhutamisega.

Nii tõuseb küsimus teatri 10. a. juubelil tema olemasolu õigustuse kohta. Vähemalt on selge, et teater on sattunud kunstiliselt teatud ummikusse. Ei saa asuda seisukohale, eriti meie vaeses ja väikeses ühiskonnas, et samalaadsed ja samade ülesannetega teatrid võiksid püsida kõrvu. Näit. näitejuhi P. Põldroosi ja ka A. Särevi teotsemine kahes teatris on paljutähtsusega, et „Tallinna Tööliteaatri“ kunstilised juhid mõtleksid tõusetatud küsimused läbi. Selle tulemuseks võiks aga olla ainult pöördumine praeguselt ohtlikult kallakult tõsisemate, eluteenistuslikumate ülesannete juurde tagasi. Ainult ses mõttes teater rahvateatriks on õigustatud. See on ka meie juubelisoov „Tallinna Tööliteaatrile“.

Re.

„REGINA“

KÖLNI VESI JA LÖHNAÕLI

ON HEA JA KAUAPÜSIVA LÖHNAGA!

A-s. Prov. JUL. LILL — Tartu.

Ungari rahvakunsti näitus

16. veebr. — 1. märts. 1936. a. Tallinnas

Harilikul inimesel, kes pole kunstnik ega etnograaf, oli siiski selle näituse külastamisel oma erisiht — tundma õppida ungari rahva mõnda iseloomujoont.

Näitusel oli kaks peaosakonda: suuremas saalis — maarahva enda looming, teises linlik ehk rakenduskunst. Suures saalis oli väljapanekud paigutatud osalt vitriinidesse maakondade järgi, osalt lahtiselt riulitel esemete liikide järgi: rõivastused, tarbe- ja iluasjad. Seintele paigutatud maalid ja ülesvõtted illustreerisid väljapanekute tarvitamist. Piltide keskkujuks olid Lääne-Ungari — pusta — karjased: čikošid ja gulašid.

Naiskäsitöö alal oli kudumise esemeid vähe, vaid mõni üksik villane tekk, nad sarnanesid silmatorkavalt meie omadele. Väljaõmmeldud esemeid oli aga väga rohkesti ja hästi mitmekesised, sest nii nais- kui mees-sugu kannab väljaõmmeldud pluuse, põllesid ja kuubi. Väljaõmmeldud esemed erinevad meie omadest nii materjali poolest, mis on harilikult väga peen, kui ka värvikirevusega ja töötehnikaga, mille abil püütakse saavutada väga reljeefseid vorme. Ainult mõnedes lillelistes ornamentides võis leida sarnasust meie oma rahvakirjaga.

Linliku rakenduskunsti osakonnas, tekstiili alal oli näha tikitud pluuse, pidžame ja laudlinu — moodsad materjali ja lõike poolest, värvilt ja muustrilt rahvakunsti esemete lähedad. Keraamikat oli siin vähe — selle asemel portselaan. Kahjuks ei saanud suurem hulk külastajaid midagi osta, sest hinnad olid kõrged.

Näituse kaudu oli võimalik mõneks hetkeks tunda end ungari rahva läheduses, jälgida ta elu aeglast rütmi, mis on tarvilik, et nii värvikalt ja peenelt oma loomejõudu väljendada. Huumorit on ka ungari rahval ja praktilisust — võis imestusega näha, et čikoši toredatel kasukatel olid käised alt kinni õmmeldud — čikoš kannab nagu suur mees alati oma kasuka üle õla, kinniõmmeldud otstega käised on tal taskuteks kuhu ta paneb oma tarbeasjad, nädalapikkustel kodunt äraolemistel.

Näitus lõppes, kuid ta võlu on jäänud, — ei tea kui kauaks nõrk inimsüda teda alles hoiab, kuid tahaks, et ta ei haihtuks üldse.

V. P.

Kõrgemate päevahindadega ostate järjekindlalt kõiki teravilju.

Müüme värskelt saadud

põllurammu, looma jõutoitu, soola, heeringaid, petrooleumi, määrdeõlised ja igasuguseid majapidamistarbeid.

K-m. J. Puhk & Pojad

Tartu osakond Riia tänav nr. 77, telefon 5-84.

Maailmakirjanduse tähtteoseid eesti keelde!

Iga kultuurrahva kohuseks enda vastu on anda oma keeles maailma klassikute parimad teosed.

Rahva kultuuri taseme mõõdupuuks on ka klassiliste teoste tõlgete rohkus.

Alates käesoleva aastaga hakkab Eesti Kirjanduse Selts välja andma ilukirjanduse tõlkeseeriat

MAAILMAKIRJANDUS

6 numbrit aastas, à 200—400 lk.

ESIMENE (1936. A.) AASTAKÄIGU VALIK:

A. PUŠKIN: Valik luulet. Tõlkinud A. Oras, B. Alver, H. Talvik, P. Viiding. Sisaldab parema osa A. Puškini loomingust: kaunimad lüüri- lised laulud, olulisema värssromaanist „Eugene Onegin“, eepilisi luuletusi (Vaskratsanik jt.) ja näite draamadest.

CERVANTES: Novellid. Tõlkinud K. Reitov, või **VOLTAIRE: Kolm jutustust.** Need teosed kuuluvad maailmakirjanduse põhiaarete hulka ja ilmumisel vist tunduvad uute puhangutena meie kirjandusturul.

MOLIERE: Misantroop, Ebahaige. Tõlkinud A. Oras ja A. Aspel. Näitekirjanduse suurmeistrilt pakutakse tema kaks tippsaavutust, mille tundmine on igale haritlasele otse paratamatu.

L. TOLSTOI: Ülestõusmine. Tõlkinud H. Hiir. (Kaks numbrit). Sügav ja haarav inimsaatus kujutamine, mis on andnud põhjust isegi korduvaks filmimiseks ja mis kuulub maailmakirjanduse tüsedamate romaanide hulka.

E. A. POE: Gordon Pym. Tõlkinud Joh. Aavik. Kuulus seikluste, jubeduste ja fantastika romaan, viib lugeja kummalisse maailma, kus on kõik põhjendatud otsekuu igapäevases elus, ühtlasi aga võikalt võõras.

Esimese numbrina ilmub A. Puškin'i „Valik luulet“; teiste järjekord oleneb tõlgete valmimisest.

MK 1936. a. tellimistingimused:

Aastakäik 6 numbrit Kr. 18.—

Pool aastakäiku, kolm numbrit kr. 10.—

Üksiknumbrid suuruse järgi kr. 4.— kuni kr. 5.— Aastakäigu hinda võib tasuda: sissemaksuna tellimisel kr.— 2.—, nelja esimese numbril ilmumisel à 4 kr. Esimene number ilmub märtsi teisel poolel, järgmised ühtlaste vaheaegadega.

Eesti Kirjanduse Selts

Suurturg 12, Tartu, telefon 6-01.

FR. TUGLASE PILTE

reproduktsoon prof. N. Triigi sõejoonisest heal kriit-paberil „Tänapäeva“ kausta suuruses on saada „Noor-Eesti“ kauplusest ja teistest parematest raamatukaup-lustest üle maa.

Reproduktsoon on eriti sobiv koolide, kultuurasu-tiste, kirjandushuviliste kodude jne. seinapildiks.

Kinkige Raamatu-aastal oma koolile eesti suurema kirjaniku-kriitiku pilt!

Hind 75 senti, kleebitud hallile kartongile. Tellida „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartu, pk. 76.

**O.-Ü. „NOOR-EESTI KIRJASTUSELT“
KIRJANDUSLIKUD AUHINNAD**

Eesti raamatu 400. a. juubeli ja O.-Ü. „Noor-Eesti Kir-jastuse“ 30. a. juubeli puhul otsustas O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ panna 1936. a. välja kirjanduslikud auhinnad. Auhindade kogusumma on 600 krooni ja see jaguneb järgmiselt: I auhind 300 krooni, II auhind 200 krooni ja III auhind 100 krooni.

Auhinnad antakse välja kolme parema 1936. a. jook-sul „Noor-Eesti Kirjastusel“ ilmunud ilukirjandusliku või ilukirjandusele lähedase teose autorile. Teoste auhin-damist ja auhindade väljaandmist toimetab selleks moodustatav eriline žürii.

Auhinnad antakse välja peale 1936. a. toodagu täie-likku ilmumist, hiljemalt aga 24. veebruariks 1937. a.

**MISSUGUSED TEOSSED SAAVAD TÄNAVU AUHINNA?
„TÄNAPÄEVA“ ENNUSTUSVÕISTLUS.**

Praegu on kirjandushuviliste ringkondades põneva-maks päevaküsimuseks: millised teosed Raamatu-aasta toodangus kroonitakse hr. Riigivanema nimelise auhinnaga.

„Tänapäeva“ toimetuse, et selgitada ka laiemate hul-kade arvamusi üksikute teoste kohta, kuulutab käesole-vaga välja ennustusvõistluse, kus lugejad ise püüavad ennustada auhinnatavad teosed. (I, II, III auh.)

Selleks tuleb võistlusest osavõtjail täita hääletuskup-pong ja see saata hiljemalt 1. aprilliks „Tänapäeva“ toi-metusele, Tartu pk. 76.

Ennustusvõistlusest võivad osa võtta kõik „Täna-päeva“ lugejad.

Õieti ennustajate vahel loositakse välja 3 komplekti auhinna osaliseks saanud raamatuid iluköites.

ENNUSTUSKUPONG

Minu arvates saab hra Riigivanema kirjandus-liku auhinna

I auhind

Autor .....

Teos .....

II auhind

Autor .....

Teos .....

III auhind

Autor .....

Teos .....

Ennustaja nimi .....

Aadress .....

EELTEADE.

Järgmise numbriga alates korraldab „Tänapäev“ laia-ulatusliku raamatute kaante hindamise võistluse.

Rohkesti auhindu võistlusest osvõtjaille. Jälgige võist-lustest osavõtu tingimusi „Tänapäevas“ nr. 4.

„Tänapäeva“ 1935. aastakäike on saada talitusest, hin-naga à 3 krooni broš.

Silm on ärneim ja tähtsaim organ!

Seepärast pole ükskõik, kus oma prillid valmistada lastakse.

Silma klaase ja prille, millised õieti silma ehitusele vastaks, võib valmistada ainult eritead-lane optik. — Asjatundlik nõu-anne ja prillide proovimine.

**ERI-OPTIKAÄRI B. SCHULTZE
TARTUS, RÜÜTLI 10.**

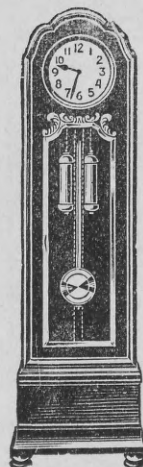
SPRENK-LÄTE

patent-pais püstklaverid

on täiuslikumaid mänguriistu kogu klaveri ehituse alal.

Materjal, ehitus, kõla ja mänguviis-donche on eeskujulik.

Tartus, Rüütli tänav 25.

Kõige soodsamalt ostate igasuguseid **kuld-, hõbe ja kristallasju** ning paremate vabrikute proovitud käiguga kelli

Ferd. Lepik'u

**kella- ja kullasepa ärist
Tartus, Promenadi 3, telef. 31.**

Tellimised ja parandus-tööd täidetakse asjatund-likult omas töökojas.

Ostan kulda ja hõbedat igasuguses olekus.

Kes said „Tänapäeva“ preemiaid?

Ajakirja „Tänapäeva“ 1936. a. kiirtellijate vahel jagatud preemiad langesid järgmistele tellijatele:

A. H. Tammsaare: Tõde ja õigus I—V 5 komplekti á kr. 29.50.

1. Hr. A. Merend, Lossi t. 14, Viljandi.
2. Eesti Mesinduse ja Aianduse Kesksele, Tallinn.
3. Hr. M. Kukk, Kastani t. 18, Tartu.
4. E. N. Kasvatuse Seltsi Tütarlaste gümnaasium, Viljandi t. 3, Tartu.
5. Hr. J. Paris, Narva t. 44, Tartu.

W. St. Reymont: „Talupojad“ I, II, II — 3 kompl. á kr. 14.55.

1. Hr. Jüri Kohlap, S.-Ameerika 15-a—1, Tallinn.
2. Hr. M. Tetsmann, Auvere, pk. 20.
3. Hr. M. Pukits, Gildi t. 8, Tartu.

Dr. J. Luiga: Päevamured I, II — 3 kompl. á kr. 10.25.

1. Dr. Kress, Suur t. 20, Narva.
2. Hr. Jaan Pits, Rebaste pt., V.-Tänasilma.
3. Kohlla-Järve kaevanduse raamatukogu.

Dr. J. Luiga: Poliitilised päevamured I, II — 3 kompl. á kr. 7.25.

1. Hr. Bernhard Sööt, Pärna t. 28, Kuressaare.
2. dr. R. Meder, Uueturu t. 4, Tartu.
3. hr. O. Agan, Võru t. 14—3, Tartu.

A. Gailit: Toomas Nipernaadi — 10 eks. á kr. 6.—.

1. prl. Lydia Jaakson, „Oma Maa“, Viljandi.
2. Mari Laas, Mäeküla, Karksi ag.
3. hr. Paul Saar, Jõgeva mnt. 20, Põltsamaa.
4. hr. G. Roht, Promenadi 6, Tartu.
5. Tartu Pank, Suurturg 20.
6. pr. S. Piel, Veriora r. j.
7. hr. J. Lill, Riia t. 11, Tartu.
8. Kohvik „Ateen“, Tartu.
9. hr. K. Ennus, Riia t. 133, Tartu.
10. not. A. Siska, Suurturg 12, Tartu.

A. Gailit: Isade maa — 10 eks. á kr. 5.75.

1. hr. R. Kõõgardal, Vigala pk. 20.
2. pr. M. Viirmaa, Lootuse t. 8—6, Tartu.
3. E. Ploom, Karaski algkool, Kanepi.
4. J. Brutus, „Frantsia“, Narva-Jõesuu.
5. Linda Rutas, Suure-Konguta pt., Elva.
6. hr. R. Koemets, Riigikohus, Tallinn.
7. prl. O. Uudemaa, Auvere pk. 8.
8. hr. J. Kruus, Erastvere asund. pkt.
9. hr. Priidu Tänav, Pärna t. 32, Antsla.
10. hr. Aleks. Elango, Eliisabeti t. 27—1, Tartu.

J. Semper: Risti-rästi läbi Euroopa — 5 eks. á kr. 4.75.

1. hr. Ed. Siivelt, Saulepi p-ag.
2. hr. Joh. Nõmmsalu, Ulvi agent., Avinurme.
3. hr. Aug. Melso, Adra pk., Põltsamaa.
4. hr. Fel. Tamme, Sakala partis. pat. I kompani, Viljandi.
5. hr. Ed. Reiman, Laekvere.

M. Raud: Kirves ja kuu — 5 eks. á kr. 4.50.

1. hr. Paul Rummo, Leola 4—5, Viljandi.
2. V. Rehfeldt, Pilstvere.
3. L. Pöder, Veriora p-ag.
4. dr. E. Peterhoff, Aia t. 17—3, Tartu.
5. adv. R. Jaska, Lai t. 12, Tartu.

K. A. Hindrey: Urmas ja Merike — 3 eks. á kr. 4.75.

1. hr. Ralf Lembro, Girgensoni 18—1, Tallinn.
2. hr. Joh. Vares, Lohusuu.
3. J. Tsängov, Puiestee 51—2, Tartu.

R. Roht: Tsaari ohvitser — 5 eks. á kr. 3.75.

1. hr. R. Eliaser, Jaani t. 6—10, Tallinn.
2. D. Kõst, Suur-Aia 31, Paide.
3. hr. R. Peri, Turuplats 1, Jõhvi.
4. dr. H. Sõber, Rüütli 21, Tartu.
5. hr. Aug. Amberg, Eesti Laenu ja Hoiu Ühisus, Tartu.

A. Jakobson: Reamees Mattias — 5 eks. á 3.75.

1. hr. Aleksander Antson, Raudtee 74—4, Nõmme.
2. prl. Salme Keerberg, Rápina p-ag, pk. 9.
3. hr. A. Hallast, Võisiku as. postit., Põltsamaa.
4. hr. Ants Silvere, Kalda t. 5, Tartu.
5. hr. A. Ramul, Eliisabeti 32—1, Tartu.

O. Luts: Väino Lehtmetza noorpõlv — 10 eks. á kr. 2.—.

1. hr. Jaak Ümarik, Aia t. 16, Türi.
2. A. Tärne, Lembitu 7—3, Tallinn.
3. hr. Joh. Põderon, Suur Puiestee 5, Põltsamaa.
4. Helmi Renter, Esna ag.
5. adv. K. Grau, Suurturg 8, Tartu.
7. dr. N. Kilk, Lina t. 6, Tartu.
8. hr. K. Kompus, Võru t. 39, Tartu.
9. hr. K. Baars, Lossi t. 22, Viljandi.
10. hr. M. Lubi, Linna koolivalitsus, Tartu.

Preemiad saadab „Tänapäev“ väljaspoole Tartut välja peale nr. 3. ilmumist. Tartu tellijaid, kellele preemiad langenud palume neile ise ajakirja talitusse järele tulla.

Preemiate jagamine sündis loosimise teel ajakirjan-duse esindajate juuresolekul.

Kvaliteetšokolaadid

R. Klassmann

Šokolaadivabrik Tartus
Vabrikukauplus
Suurturg 1

A/S.

„D. Mirvitz & Pojad“

Tartus, Raekoja 6.

Soodsam ostukoht

majatarvetes

TOIMETUSELE SAADETUD KIRJANDUS:

Suomalainen Suomi, nr. 1, 1936.
Eesti Raudtee, nr. 1, 1936.
Ühiskaubanduse korraldus, ETK väljaanne.
A. Tõnurist: „Endised“. Pilte minevikust.
Kevadik, nr. 1, 1936.
Eesti Noorus, nr. 2, 1936.
Üliõpilasleht, nr. 2, 1936.
Wer will den Krieg?
Looming, nr. 1 ja 2, 1936.
Tuleviku Rajad, nr. 7, 1936.
Eesti Kirjandus, nr. 2, 1936.
Eesti Loodus, nr. 1, 1936.
Eesti Naine, nr. 2, 1936.
Areng, nr. 2, 1936.

**T. Grünthali artikli „Tõde ja õigus eesti tsiviilseadustiku eelnõus“ lõpp pidi ruumi-
puudusel järgmisse numbrisse jääma.**

„Tänapäev“ ilmub üks kord kuus. Tellimishind aastas (12 nr.) kr. 3,60, poolaastas kr. 1,80, veerandaastas kr. —,90. Üksiknumber 35 s. Vastutav toimetaja E. ROONE (ROTMAN). Väljaandja O.Ü. „NOOR-EESTI KIRJASTUS“, Gustav-Adolfi 8, Tartu, tel. 2-66. Toimetuse ja kirjade aadress: „Tänapäev“, Tartu, Gustav-Adolfi 11, Postk. 76. Ilmus 14. märtsil 1936.

Toimetuse ja talituse kõnetunnid kl. 11–12 ja 3–4, tel. 14-29.

Tarvitamata jäänud käsikirju alal ei hoita. Käsikiri saadetakse tagasi siis, kui selleks on lisatud mark. Ilmub iga kuu esimestel päevadel.

„Noor-Eesti Kirjastuse“ trükk Tartus 1936. a.

PARIM
RESTORAN
TARTUS

„Sinimandria“

SUURTURG 13, TEL. 127

2 tähtsat iluravi vahendit

Delila kroom

eemaldab ja hoiab ära kortsude tek-
kimise näonahal

Takema Kurgimahl

näonaha puhastusvahend, teeb naha
siidpehmeks, eemaldab naha kesten-
damise ja kõõmendamise.

Keemialaborat. „Takema“,

Tartus

Klišeed A. Raba tsinkograafiast.

ÄSJA ILMUSID:

Fr. Tuglas: *Kuldne rõngas*

FRIEDEBERT
TUGLAS
**KULDNE
RÕNGAS**

NOOR-EESTI KIRJASTUS

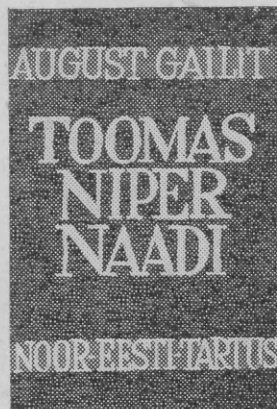
Sisaldab autori 16 parimat novelli. Sisurikkamaid ja väälimuselt kunstimaitselisemaid raamatuid eesti kirjanduses. Autori näopilt ja 28 puulõiget H. Mugastolt. 448 lk. Hind 4 kr., paremal paberil kr. 4.50, ilukõites kr. 5.50.

Varem ilmunud:

Fr. Tuglas: **KRIITIKA I—V**

Autori 30. a. arvustusliku toodangu kokkuvõte. Annab ülevaate kogu eesti kirjandusest. Iga anne umbes 250 lk., hind kr. 3.—

A. Gailit: *Toomas Nipernaadi*

Romaan novellides. II trükk. J. Vahtra kaas ja illustatsioonid. Teos on kroonitud kultuurkapitali kõrgema auhinaga. Hind brosh. kr. 6.—, kõites kr. 6.75, iluk. kr. 7.50.

See on kaanest kaaneni ebaharilikuse raamat, kus reaalseid igal sammul taandub fantaasia ees.

Ilmus 1935. a. jõuluks:

A. Gailit: **ISADE MAA**

Romaan vabadussõja ainekul. Hind brosh. kr. 5.75, kõites kr. 6.50, ilukõites kr. 7.25.

J. Luiga: *Poliitilised päevamured*

JUHAN LUIGA

I ja II.

**POLIITILISED
PÄEVAMURED**

NOOR-EESTI KIRJASTUS

Kaas J. Vahtralt. I osa hind kr. 3.75, II osa hind kr. 3.50.

Raamat sisaldab J. Luiga poliitilisi artikleid a. 1918—1926. Käsitavad nii kodumaa poliitilisi sündmusi kui ka üldeuroopalisi poliitilisi lainetusi.

Varem ilmunud:

J. Luiga: **PÄEVAMURED I ja II.**

Esseed. I osa hind kr. 5.25, II osa hind kr. 5.—

A. Mäik: *Rannajutud*

**RANNA
JUTUD**

AUGUST MÄIK

NOOR-EESTI KIRJASTUS

Raamat sisaldab 4 novelli kalurite elust. E. Järve kaas ja illustatsioonid originaalpuulõiked.

Need jutud on hästimaalitud pildid rannakalurite raskest võitlusest merega, nende igapäevastest elumuredest ja sündmustest.

Ilmus 1935. a. jõuluks:

A. Mäik: **ÕITSEV MERI**

Romaan. E. Kollomi kaas. Hind brosh. kr. 4.50, kõites kr. 5.25, ilukõites kr. 6.—

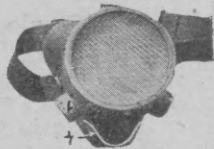
Omapärane miljö, haarav käsitus, reljeefsed tüübid on selle romaani voorusteks.

O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“. Raamatukauplus Tartus, Rüütli 11

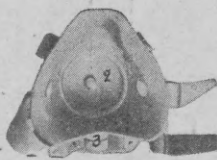
TERVIS

Kuukiri „TERVIS“, Eesti Tervishoiu Muuseumi ja Tuberkuloosi Liidu häälekandja, ärgu puudugu ühegi arsti, loomaarsti, hambaarsti, advokaadi j. t. ooteruumist. Hind kr. 2.50 aastas.

TOLMUMASK

Tolmumask, eestvaade.

Tolmumask, seestvaade.

on parim abinõu tiisikusest hoidumiseks, kui töö tolmune. Valmistatud Tervishoiu Muuseumis ja Tervishoiu Komisjoni poolt heaks kiidetud. Hind kr. 6.—

SAMARIITLASE KÄSIRAAMAT

Dr. V. Sumberg. Tervishoiu Muuseumi ja Naiskodukaitse väljaanne. III täiendatud trükk ilmunud. Hind kr. 2.—

Tellimistega palutakse pöörata: **Eesti Tervishoiu Muuseum**, Tartus, Pepleri 32.

Kuldauraha Tartus, 1913.
Kuldauraha Tallinnas, 1922.
Esimesed auhinnad arstiteaduslikul näitusel Tartus, 1921., 1926. ja 1932. a.

G. SAKS

TARTUS, RIIA TÄN. 39
TELEFON 612

Vanim ja täielikem ortopeediline arsti- ja loomaarstiriistade tööstus Eestis

ASUTATUD 1907.

Valmistame: otstarbekohaseid ja vastupidavaid proteese, nagu: kunstjalgu, käsi-tugi-aparaate vigastele jalgadele, korsette selgrookõverduste ravitsemiseks, kubemeriimu, kehasidemeid jne. :: :: Tehniliselt hästi passiv töö.

HINNAD VÖRDLEMATA ODAVAD.

MÄRKUS: Tallinnas võtame tellimisi vastu iga kuu esimesel esmaspäeval, Häsenjägeri korteris, Suur-Roosikrantsi 2.